

Biologisk mångfald: En guide för svenska företag

Om affärsnyttan, riskerna och
ansvaret för våra resurser.

Biologisk mångfald: En guide för svenska företag

Text: Emma Axlycke och Robert Kautsky, Azote.

Grafisk form: Peter Lundvik, Azote.

Illustrationer: Azote och Josefin Lantz, VGR.

Första upplagan.

Tryckt av Taberg Media Group, 2025.

ISBN: 978-91-980433-3-4

Biologisk mångfald: En guide för svenska företag

En skrift från samverkansprojektet SamBio – som består av 22 organisationer i Västra Götaland och drivs av Gothenburg Global Biodiversity Centre vid Göteborgs universitet. Utgiven i samarbete med Vildriket, Biosfärområde Vänerskärsgården med Kinnekulle och kommunikationsbyrån Azote.

Innehåll

Förord	6
Vad är biologisk mångfald?	9
Planetens gränser	10
Agenda 2030 och de globala målen	15
Biologisk mångfald och ekosystemtjänster	18
När människan får naturen att tappa balansen	21
Biologisk mångfald som affärsfråga	31
Företagets dolda infrastruktur	32
Risker	35
Möjligheter	42
Från samverkan till lagkrav: Miljöansvar som en del av affären	46
Regleringar och lagkrav	47
Kommunicera om ert arbete med biologisk mångfald – utan greenwashing	50
Vad kan du göra? Från individ till leverantör	53
Individen: Det börjar med mig. Och dig.	54
Platsen: Lokala insatser har betydelse	58
Organisationen: bygg från insidan	62
Externt: Stärk värdekedjan och varumärket	66
Exempel: Så har andra gjort	72
Avslutning	81
Ordlista	82
Utvalda källor för vidare läsning	87
Regler och ramverk för biologisk mångfald (Sverige, EU, globalt)	88
Globala system och standarder	91

Förord

Den här guiden är skriven för dig som driver eller arbetar i ett litet eller medelstort företag, oavsett bransch. Du behöver inte bli expert på biologisk mångfald, men du behöver förstå hur naturen hänger ihop med din verksamhet. För det är först då som du kan hitta nya möjligheter att agera och bidra till att stärka den biologiska mångfalden.

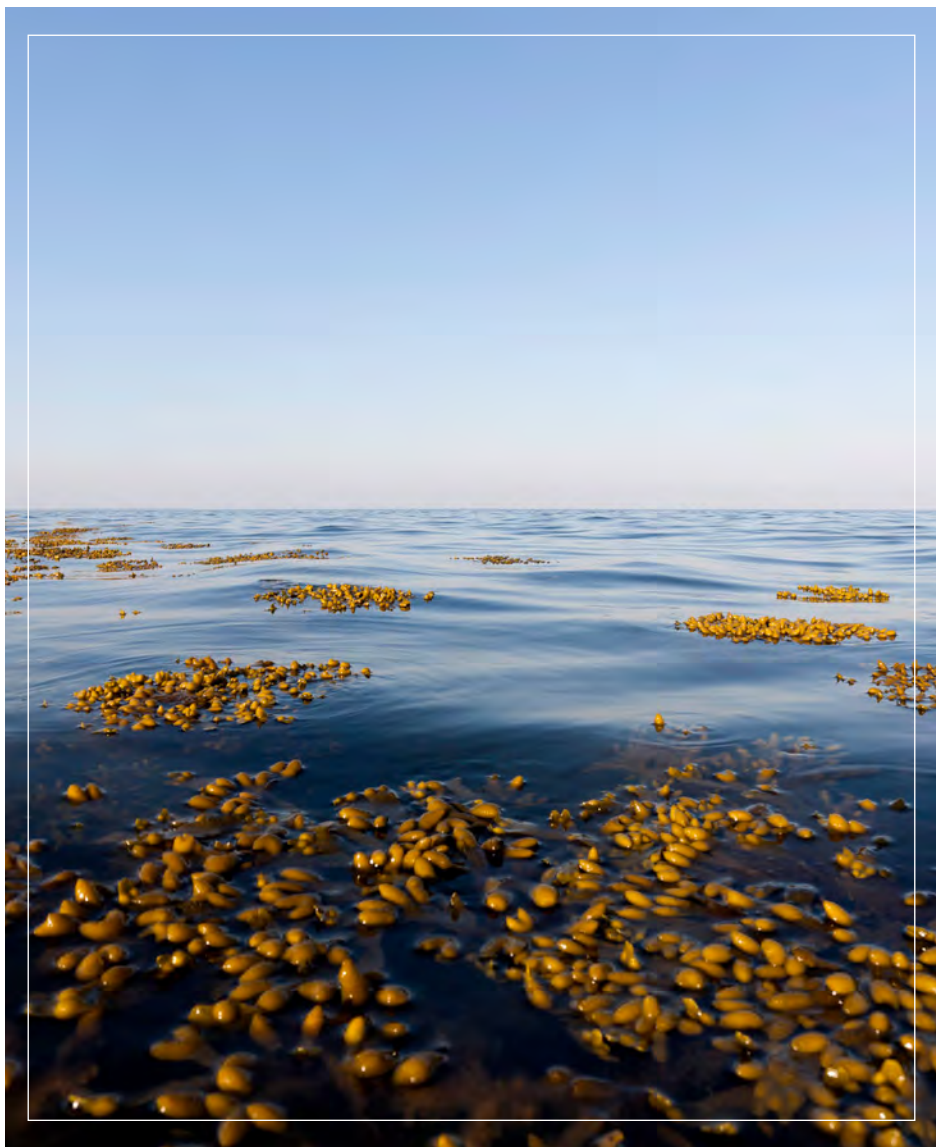
Använder ditt företag energi, mark, råvaror, lokaler eller transporter? Då är ni troligtvis, utan att tänka på det, beroende av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Det är naturen som ger oss ren luft, rent vatten, pollinering, bördig jord, stabilt klimat och mycket mer. När dessa system försvagas påverkas vi alla. Och företag är inget undantag.

I denna lilla bok får du en tydlig förklaring av vad biologisk mångfald är, varför den minskar och varför det spelar roll för dig som företagare. Du får hjälp att förstå vilka risker som minskad biologisk mångfald kan innebära för din verksamhet exempelvis genom ökade kostnader, leveransstörningar och nya lagkrav. Du får också syn på möjligheterna: att ta ansvar, stärka förtroendet från kunder och ligga steget före i en tid där hållbarhet blir allt viktigare. Dessutom får du konkreta tips och inspiration från andra företag som redan har tagit första steget och visar att det går att göra skillnad.

Den här guiden är inte tänkt att ge dig en perfekt plan. Den är till för att du ska kunna börja där du är, med det du har.

Den här boken handlar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster, men vi använder ibland ord som "natur" eller "miljö" för att göra det lättare att ta till sig. Det viktiga är inte vilket begrepp som används, utan att förstå vad som står på spel. Att de resurser som vi alltid har tagit för givna, inte är självklara. De är beroende av fungerande ekosystem. För första gången i vår planets historia har en art, människan, utvecklats så långt att vi kan påverka planeten på fundamentala sätt, vilket kan få stora konsekvenser. Det krävs ett omfattande arbete på många nivåer i samhället för att ställa om samhället och skapa hållbara affärslösningar. Här spelar företagen en viktig roll.

BLÅSTÅNG Skapar undervattensskogar som gynnar fisk och renar vattnet. Basen för ett friskt hav och hållbart fiske. Foto: Istock.

1

Vad är biologisk mångfald?

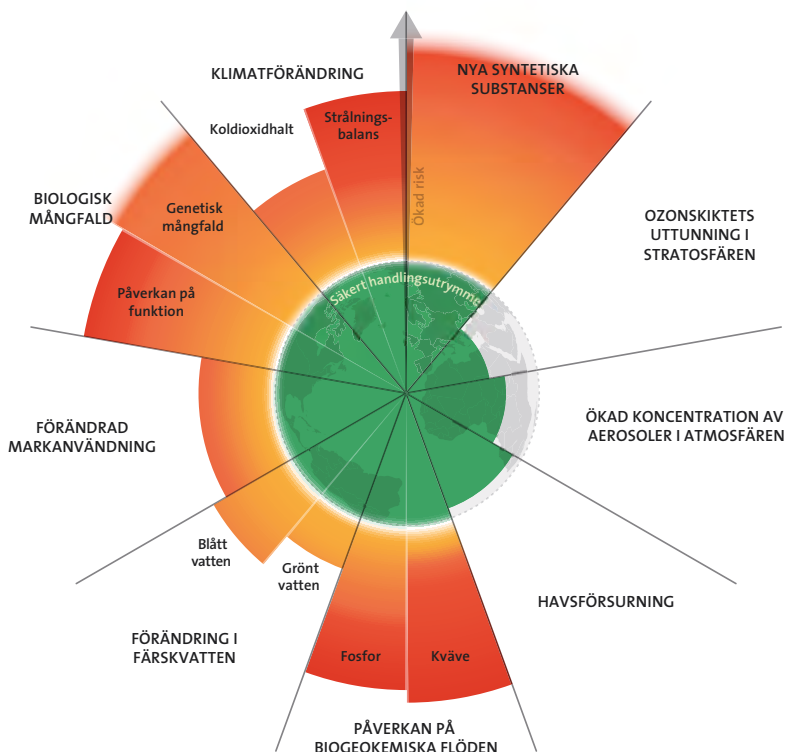
Biologisk mångfald kan betyda många saker. I det här kapitlet förklarar vi vad biologisk mångfald är, varför läget är allvarligt även i Sverige, och hur mänskliga aktiviteter, som markanvändning, föroreningar och klimatutsläpp påverkar naturens förmåga att leverera det vi tar för givet i vår verksamhet. Allt hänger ihop. Biologisk mångfald är en del av Agenda 2030 och de globala målen. Biologisk mångfald är även en av de planetära gränser som vi just nu överskrider. Att förstå att naturen har en roll i vår affär och därefter förstå hur, är ett viktigt steg mot att bygga en mer robust och framtidssäker verksamhet.

Värdet av biologisk mångfald och ekosystemtjänster är ofta osynligt i det dagliga arbetet, men påverkar förutsättningarna för att företag ska kunna fungera långsiktigt och hållbart. Du behöver inte själv ha alla svar eller se hela bilden från början. Det viktiga är att börja reflektera över hur naturen hänger ihop med det ni gör och vad det kan innebära för er och era kunder.

Planetens gränser

Planeten vi bor på har gränser för hur mycket vi kan använda och påverka den utan att den tar skada. Forskare presenterade för första gången begreppet planetära gränser år 2009. Det är ett sätt att beskriva de miljömässiga ramar inom vilka mänskligheten kan leva och utvecklas tryggt. Tanken är enkel men kraftfull: om vi håller oss inom dessa gränser (på figuren härintill markerat med illustrationen av planeten) har vi goda möjligheter att skapa ett hållbart samhälle på lång sikt. Om vi däremot överskrider dem, riskerar vi att rubba livsviktiga processer i naturen med stora konsekvenser för både människor och ekosystem.

Modellen har sedan 2009 utvecklats i flera steg i takt med att nya vetenskapliga data och förbättrade metoder blivit tillgängliga samt att det tvärvetenskapliga samarbetet har utökats. Forskningen beskrivs som ett sätt att ta tempen på planeten och analysera om vi befinner oss i ett säkert handlingsutrymme. Detta hjälper oss att förstå hur planeten mår, ungefär som en hälsoundersökning för hela jorden. Den senaste versionen av modellen från 2023 visar att vi passerat sex av nio gränser. På nästa uppslag presenterar vi de planetära gränserna lite mer detaljerat.

De planetära gränserna visar vilka miljöprocesser som krävs för att jorden ska förbli stabil och motståndskraftig. Genom att hålla oss inom dessa nio ramar kan mänskligheten fortsätta utvecklas tryggt. Men om vi överskrider dem – vilket vi redan gjort med sex av nio – ökar risken för allvarliga och svårreversibla förändringar. Gränserna hänger ihop: om en rubbas påverkas även de andra. J. Lokrantz/Azote för Stockholm Resilience Center, Stockholms Universitet

De nio planetära gränserna är:

1. Klimatförändring

Exempel: Den ökande koncentrationen av växthusgaser i atmosfären gör att jordens medeltemperatur stiger. Detta påverkar klimatet globalt – vi ser redan idag förändrade nederbördsmonster, torka och värmeböljor.

2. Nya syntetiska substanser

Exempel: PFAS, "evighetskemikalier" som inte bryts ner i naturen och som hittats i dricksvatten, fisk och människor. Även mikroplaster och vissa bekämpningsmedel hör hit.

3. Ozonskiktet uttunning i atmosfären

Exempel: Ozonhålet över Antarktis. Tack vare internationella avtal är detta den enda gränsen där vi lyckats vända utvecklingen efter att vi fasade ut freoner i kylskåp och sprayburkar.

4. Ökad koncentration av aerosoler i atmosfären

Exempel: Luftföroreningar från dieslbilar, vedeldning eller skogsbränder som påverkar hälsan och klimatet, till exempel smog i storstäder eller partiklar från bränder.

5. Havsförsurning

Exempel: Förändringar i havens kemi som påverkar koraller och skaldjur som musslor och ostron, eftersom kalkskal blir svårare att bilda när pH sjunker.

6. Påverkan på biogeokemiska flöden (kväve och fosfor)

Exempel: Övergödning i Östersjön, till exempel när gödsel från

jordbruk läcker ut i havet och orsakar algblomning, syrebrist och döda bottnar.

7. Förändring i färskvatten

Exempel: Grundvattennivåer som sjunker i södra Sverige, eller torka som påverkar lantbruk. Vattenbrist har redan påverkat jordbruk och kommuner.

8. Förändrad markanvändning

Exempel: Skog som huggs ner för att ge plats åt odling eller bebyggelse, till exempel regnskog i Amazonas, men också när svenska ängar växer igen

9. Biologisk mångfald

Exempel: När allt fler arter försvinner rubbas ekosystemen. Det påverkar funktioner som pollinering, vattenrening och motståndskraft mot störningar – till exempel när minskningen av vilda pollinatörer hotar livsmedelssäkerheten.

En av de mest allvarligt överskridna gränserna idag är den för biologisk mångfald, som denna bok handlar om. Biologisk mångfald handlar inte bara om hur många arter det finns, som bin, fåglar, fiskar och växter, utan om fler aspekter så som den genetiska variationen och variation i livsmiljöer.

Biologisk mångfald är också nära kopplad till klimatförändringarna, som är en annan planetär gräns vi redan har överskridit. När klimatet förändras påverkar det var arter kan leva, när de blommar, flyttar eller förökar sig. Många arter hinner inte anpassa sig till snabba förändringar, vilket ökar risken för utdöenden.

Samtidigt gör förlust av arter att naturen blir sämre på att reglera klimatet. Skogar, våtmarker och hav är viktiga kolsänkor, men när de förstörs eller blir mindre artrika, släpper de ut mer koldioxid i stället för att ta upp den.

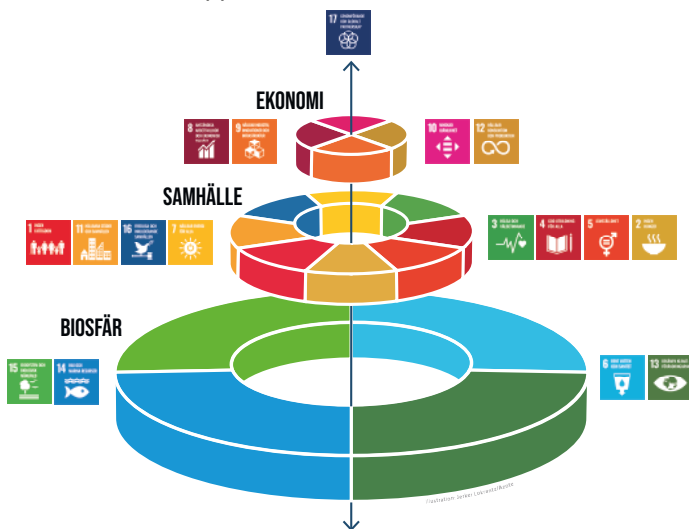
VÄRLDENS PLAN FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

I december 2022 enades 196 länder inom FN om en ny plan - det så kallade Kunming-Montréal-ramverket. Syftet med den globala planen är att göra det vi hittills misslyckats med; att skydda och återställa biologisk mångfald och därmed säkra en hållbar framtid för kommande generationer.

Planen som har fått det förenklade namnet "The Biodiversity Plan" innehåller 23 delmål som ska uppnås senast 2030 och fyra huvudmål till år 2050. Ett särskilt uppmärksammat delmål är att minst 30 % av världens land- och havsområden ska skyddas till 2030. Men många delmål handlar också om individens påverkan och val och om beslutsfattares kapacitet att fatta ändamålsenliga beslut. Planen förenar världen kring målet att hejda och vända förlusten av arter och ekosystem till år 2030.

Agenda 2030 och de globala målen

Agenda 2030 är en global handlingsplan som antogs av FN:s medlemsländer år 2015. Den består av 17 globala mål för hållbar utveckling som syftar till att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter, lösa klimatkrisen och skydda vår biologiska mångfald – allt till år 2030. Agenda 2030 en gemensam färdplan för en hållbar framtid där näringslivet, stora som små aktörer, spelar en nyckelroll. De globala målen är integrerade och odelbara, vilket betyder att lösningar för att uppnå ett mål inte får medföra att andra mål försvåras att uppnås.

J. Lokrantz/Azote för Stockholm Resilience Center, Stockholms Universitet

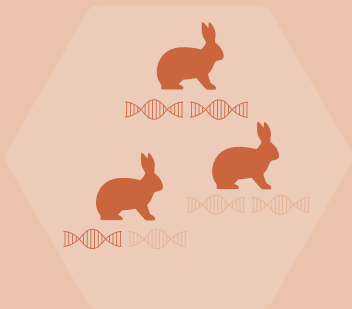
Illustrationen visar hur de globala målen hänger ihop och bygger på varandra i tre lager där en fungerande ekonomi är beroende av ett välmående samhälle och att båda är helt beroende av naturens livsuppehållande system. Den hjälper beslutsfattare och företag att förstå att hållbar utveckling och näringsliv inte kan uppnås utan att värna klimat, vatten, hav och biologisk mångfald.

🔍 OLIKA TYPER AV BIOLOGISK MÅNGFALD

Mångfald av arter

Det finns uppskattningsvis cirka 8–9 miljoner olika arter på jorden. I dagsläget har cirka 1,7 miljoner arter beskrivits och fått vetenskapliga namn och nya arter upptäcks hela tiden. Variationen av djur, växter, svampar och mikroorganismer har uppstått under miljontals år av evolution.

Genetisk mångfald

Inom en art finns det en genetisk variation som gör att individer är olika. Arter anpassar sig ständigt till sina miljöer, och när miljön förändras är det fördelaktigt att ha en stor genetisk variation inom arten för att kunna hantera dessa förändringar.

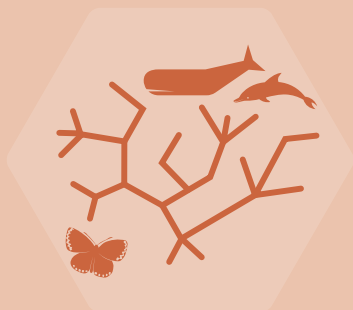
Mångfald av ekosystem

Ett ekosystem är ett avgränsat område eller typ av miljö där arter samspelar med varandra och med de lokala förhållandena som finns just där. Ett ekosystem kan vara både litet (som i en stubbe) eller stort (som Stilla havet).

Funktionell mångfald

Olika arter kan ha liknande roller, som att sprida frön eller pollinera växter. Men ofta skiljer sig deras egenskaper åt – som näbbform hos fåglar. En lång, smal näbb når nektar djupt inne i blomman, medan en kort, kraftig passar för frön. Om en art försvinner kan någon annan ibland ta över – men inte alltid. Därför är hög artrikedom viktig för att ekosystem ska förbli stabila och fungera över tid.

Evolutionär mångfald

Hur nära släkt två olika organismer är beror på hur långt ifrån varandra de är på livets släktträd. Till exempel är det mindre evolutionärt avstånd mellan delfiner och valar än mellan valar och fjärilar. En hög evolutionär mångfald leder till en stor variation av genetiska anpassningar på jorden som har tagit miljontals år att utveckla.

Biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Biologisk mångfald handlar om naturens variation, från mångfalden av gener och arter, upp till de livsmiljöer och ekosystem som håller allt samman (läs mer på föregående uppslag). Det innefattar alltså variationen av allt liv på jorden, inklusive växter, djur, svampar och mikroorganismer. Det är grunden till många av de tjänster naturen ger oss gratis: rent vatten, frisk luft, pollinering, bördig jord och ett stabilt klimat. Det vi kallar ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster är naturens "funktioner" som vi drar nytta av: som att få rent vatten ur kranen, pollinering av grödor, stabila väderförhållanden eller tillgång till råvaror. Alla dessa tjänster bygger på att naturens system är i balans. Och det är just den biologiska mångfalden som gör att naturen kan stå emot störningar som torka, skadedjur, nya sjukdomar eller klimatförändringar.

Risker med försämrade ekosystemtjänster påverkar redan många företag på flera platser:

- **Livsmedelsproduktion påverkas:** Pollinatörer som bin, fjärilar och humlor är avgörande för att många frukter, grönsaker och oljeväxter ska kunna produceras. Utan dem minskar skördarna, vilket påverkar både livsmedelsföretag och hela leveranskedjan.
- **Vattenrening försämras:** Naturliga ekosystem som våtmarker och skogar fungerar som reningsverk för vårt vatten. När de försvagas, ökar behovet av tekniska lösningar och kostnaderna.
- **Råvaror riskerar att bli bristvaror:** Skogsbruk, fiske och jordbruk är direkt beroende av ekosystemens hälsa, men också

företag som längre bort i kedjan använder material från naturen, som papper, trä, fibrer, livsmedelsingredienser eller naturliga kemikalier.

- **Risk för störningar i produktion och logistik:**

Klimatförändringar, översvämningar, värmeböljor och bränder ökar i takt med att naturens självreglerande förmåga försämras. Det påverkar livsmedelsförsörjning, transporter, energiförsörjning, lagerhållning och försäkringskostnader.

- **Ökad spridning av nya sjukdomar:** Minskad biologisk mångfald gör det lättare för virus och bakterier att spridas mellan djur och människor och för sjukdomar att få fäste i nya områden eller spridas fortare. Det kan i sin tur påverka arbetskraft, turism, handel och hela marknader, något som vi har sett under covid-19-pandemin.

NATURENS KLIMATPANEL

IPBES är FN:s forskarpanel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Den kan beskrivas som naturens motsvarighet till FN:s klimatpanel IPCC. Plattformen ger beslutsfattare vetenskapligt underlag om hur naturen mår, varför den förändras och vad vi kan göra för att vända utvecklingen. Kunskapen från IPBES används för att fatta smartare beslut, i allt från politik till näringsliv. IPBES publicerar globala och regionala rapporter om tillståndet för naturen. Dessa visar att förlusten av biologisk mångfald är ett akut hot mot människors välfärd och ekonomi.

🔍 FYRA TYPER AV EKOSYSTEMTJÄNSER

KATEGORI	TYP AV TJÄNST	RELEVANS FÖR FÖRETAG
Försörjande	Mat, råmaterial, färskvatten, bioenergi	Viktigt för lantbruk, skogsbruk, livsmedel, textil, dryck, papper, läkemedel
Reglerande	Pollinering, klimatreglering, vattenrening, erosionskontroll	Relevans för fastigheter, stadsplanering, bygg, försäkring, energi, livsmedel
Kulturella	Friluftsliv, estetiska värden, andlig betydelse, platsanknytning	Viktigt för turism, platsbaserade varumärken
Stödjande	Näringscykler, fotosyntes, jordbildning	Grundläggande system som möjliggör övriga tjänster, ofta indirekt kopplade till affären men avgörande på lång sikt

När människan får naturen att tappa balansen

Hur mår den biologiska mångfalden i världen?

Den biologiska mångfalden minskar i allt snabbare takt över hela världen, och många forskare varnar för att vi står inför en global naturkris. Enligt FN:s kunskapsplattform IPBES (läs mer om IPBES på sidan 19) sker artutrotning idag mellan 100 och 1 000 gånger snabbare än vad som var fallet innan industrialiseringen. Upp emot en miljon arter riskerar att försvinna inom de närmaste årtiondena om vi inte genomför omfattande förändringar i hur vi påverkar och förvaltar naturen. Denna förlust av arter och livsmiljöer är inte ett naturligt skeende utan den är i högsta grad orsakad av mänsklig aktivitet.

En stor del av den biologiska mångfalden försvinner när natur omvandlas till jordbruksmark, bebyggelse eller vägar. Skogar huggs ner, våtmarker dikas ut och havsbottnar förstörs. I många delar av världen har överexploatering av naturresurser blivit vardag, genom överfiske, ohållbart skogsbruk eller intensivt jordbruk som utarmar jorden. Samtidigt förvärras situationen av klimatförändringar som förändrar temperaturer och nederbördsmonster, vilket förskjuter arter från deras ursprungliga livsmiljöer eller leder till att de minskar eller dör ut. Föroreningar från industriprocesser, bekämpningsmedel och gödningsmedel bidrar också till att ekosystem förgiftas, medan främmande invasiva arter sprider sig och konkurrerar ut inhemska arter.

Denna pågående förlust av biologisk mångfald får mycket konkreta konsekvenser, både för naturen och för samhällets funktion. Det påverkar både global livsmedelsförsörjning och stabiliteten i de naturliga system som även våra företag är beroende av. Det är alltså inte enbart en miljöfråga, det är en fråga om ekonomisk trygghet, affärsrisker och samhällsutveckling.

Sammantaget visar detta att hoten mot den biologiska mångfalden är nära kopplade till vår ekonomi och vårt sätt att leva. Det som händer i regnskogar, jordbruksmarker eller korallrev på andra sidan jorden får direkta effekter även för svenska företag oavsett bransch.

KAFFE KRÄVER BIOLOGISK MÅNGFALD

Vi är ett kaffeälskande folk. Men den där självklara koppen på morgonen är mer beroende av naturens samspel än man kan tro. Kaffe är en gröda som är mycket känslig för klimatförändringar och som dessutom kräver stabila väderförhållanden, fungerande ekosystem och pollinerande insekter. I takt med att dessa förutsättningar försvagas genom exempelvis minskad pollinering och torka, minskar avkastningen. Odlingsområden krymper och produktionen tvingas förflyttas till högre höjder, vilket leder till ökade produktionskostnader.

Resultatet blir att kaffet blir dyrare och svårare att få tag på. Detta påverkar inte bara jordbrukare i kaffeproducerande länder, utan också små och medelstora företag här i Sverige som kaféer, hotell, arbetsplatser och butiker där kaffet är en självklar del av vardagen.

Hur mår naturen i Sverige, egentligen?

Trots att vårt land har stora naturresurser och ett relativt väl utvecklat miljöarbete är den biologiska mångfalden i Sverige allvarligt hotad. Enligt Artdatabankens rödlista från 2020 (se faktaruta på sidan 28) är över 2 200 arter i Sverige hotade. Det innebär att de riskerar att försvinna om inga åtgärder vidtas. Förlusten av biologisk mångfald i Sverige beror till stor del på att livsmiljöer förstörs eller försämrats. Ängar, hagmarker, våtmarker och gamla naturskogar minskar i omfattning eller kvalitet. De viktigaste orsakerna till minskad biologisk mångfald i Sverige är igenväxning av odlingslandskap och avverkning av skog. Andra orsaker är intensivt jordbruk, kvävenedfall, dikning och klimatförändringar.

Ett särskilt problem är att det moderna landskapet har blivit mer enformigt och att variationen av olika livsmiljöer, så kallad landskapsheterogenitet, har minskat. Det påverkar många arter negativt, särskilt de som är beroende av olika miljöer för att hitta föda, skydd och föröka sig.

Klimatförändringarna förvärrar situationen ytterligare. Högre temperaturer, ändrade nederbördsmonster och fler extrema väderhändelser påverkar både arter och deras livsmiljöer. Fjällens växtzoner förskjuts, våtmarker torrläggs eller förändras, och arter som är beroende av snö eller kyla får svårare att överleva. Samtidigt gynnas vissa arter som trivs i ett varmare klimat, vilket kan leda till nya ekologiska obalanser.

Det moderna skogsbruket är viktigt för Sveriges ekonomi, sysselsättning och för att vi ska ha tillgång till fossilfria material och råvaror. Samtidigt påverkar det naturen kraftigt.

Över 1 800 arter i Sverige bedöms vara negativt påverkade av skogsavverkning. En stor del av problemet är att dagens skogar inte får tillräckligt med tid att återhämta sig innan de brukas igen, vilket gör att många livsmiljöer försvinner eller försämras. Här blir målkonflikten tydlig: vi behöver använda skogen och träd som råvara, men vi måste också ta ansvar för att skogen som system upprätthålls och skapar värde på längre sikt genom att den biologiska mångfalden bevaras. Det handlar om att bruka naturen med respekt och förstånd, så att den fortsätter fungera och ge oss det vi behöver. Både nu och för kommande generationer. Det kallas ibland för biosfärförvaltningskap, biosphere stewardship på engelska: att ta hand om vår plats i naturens kretslopp och värna de andra arterna.

FNÖSKTICKA Bryter ner död ved och skapar livsutrymme för insekter, fåglar och svampar. Foto: Istock.

DE FEM STÖRSTA HOTEN MOT BIOLOGISK MÅNGFALD

Globala hot...

Förlust av livsmiljöer

Skogar huggs ner, våtmarker dikas och havsbottnar förstörs av bottenutrålning. Natur och livsmiljöer omvandlas till odling, bebyggelse och vägar.

Exploatering av arter

Fiske, skogsbruk och jakt sker i för högt tempo. När det gäller fiske innebär dagens trålning inte bara stora uttag av fiskebestånden, men även ofta en oavsiktlig fångst av andra arter.

Klimatförändringar

Förändrade temperaturer och nederbördsmonster gör att arter flyttar eller dör ut – till exempel korallrev som bleks och fåglar som ändrar flyttmönster.

Föroreningar

Kemiska ämnen från bland annat industri, städer och jordbruk påverkar många arter och ekosystem negativt. Pesticider dödar pollinatörer och plastföroreningar påverkar både djur både på land och i vatten.

Invasiva arter

Invasiva arter är arter som sprider sig med människors hjälp eller när miljön förändras och kan konkurrera ut andra arter som redan finns i området.

... finns även i Sverige

Ängar, hagmarker och våtmarker har minskat kraftigt. Gammelskogar med död ved avverkas trots att de är hem för hotade arter. I södra Sverige kan endast en bråkdel av skogen numera räknas som gammal.

Bestånden av fisk har minskat dramatiskt i Västerhavet och Östersjön under de senaste 100 åren, och överfiske anses i de flesta fall vara den största orsaken. Bestånden av strömming i Bottenhavet är nu en bråkdel av vad de var på 1980-talet. Även torskbestånden i Östersjön är illa ute och riskerar att kollapsa helt.

Förändringar i klimatet leder också till rubbade säsonger i naturen, som påverkar arters livscyklar. Fjärilar och fåglar flyttar norrut. Flyttfåglar anländer allt tidigare. Klimatförändringen påverkar även samspelet mellan arter, exempelvis mellan pollinerande insekter och växter.

PFAS och andra giftiga ämnen finns i vatten, fisk och människor. Kväve från luft och jordbruk påverkar växter. Bekämpningsmedel hotar pollinatörer.

I Sveriges finns idag över 2 000 främmande arter och drygt 400 av dessa räknas som invasiva. Många av dessa, till exempel mördarsnigel, parkslide, jätteloka och vresros orsakar redan nu stora skador och kostnader, samt kan reducera värdet på tomter.

🔍 ARTDATABANKEN OCH RÖDLISTAN

ArtDatabanken vid SLU ansvarar för den svenska rödlistan som beskriver risken för olika arter att dö ut. Den uppdateras vart femte år och bygger på vetenskapliga data om population, utbredning och trender. Att en art är rödlistad betyder att den bedöms ha någon grad av risk att försvinna från landet. När arter är så hotade att de tas med på rödlistan är det en viktig varningssignal som används i naturvård och samhällsplanering.

Rödlistans kategorier:

- Livskraftig (LC): Arten bedöms inte vara i fara.
- Nära hotad (NT): Arten visar tecken på tillbakagång och kan snart bli hotad.
- Sårbar (VU): Hög risk att dö ut på sikt om inget görs.
- Starkt hotad (EN): Mycket hög risk att dö ut inom en nära framtid.
- Akut hotad (CR): Extremt hög risk att dö ut mycket snart.
- Nationellt utdöd (RE): Arten finns inte längre vilt i Sverige.
- Kunskapsbrist (DD): Det saknas tillräcklig information för att bedöma risken.

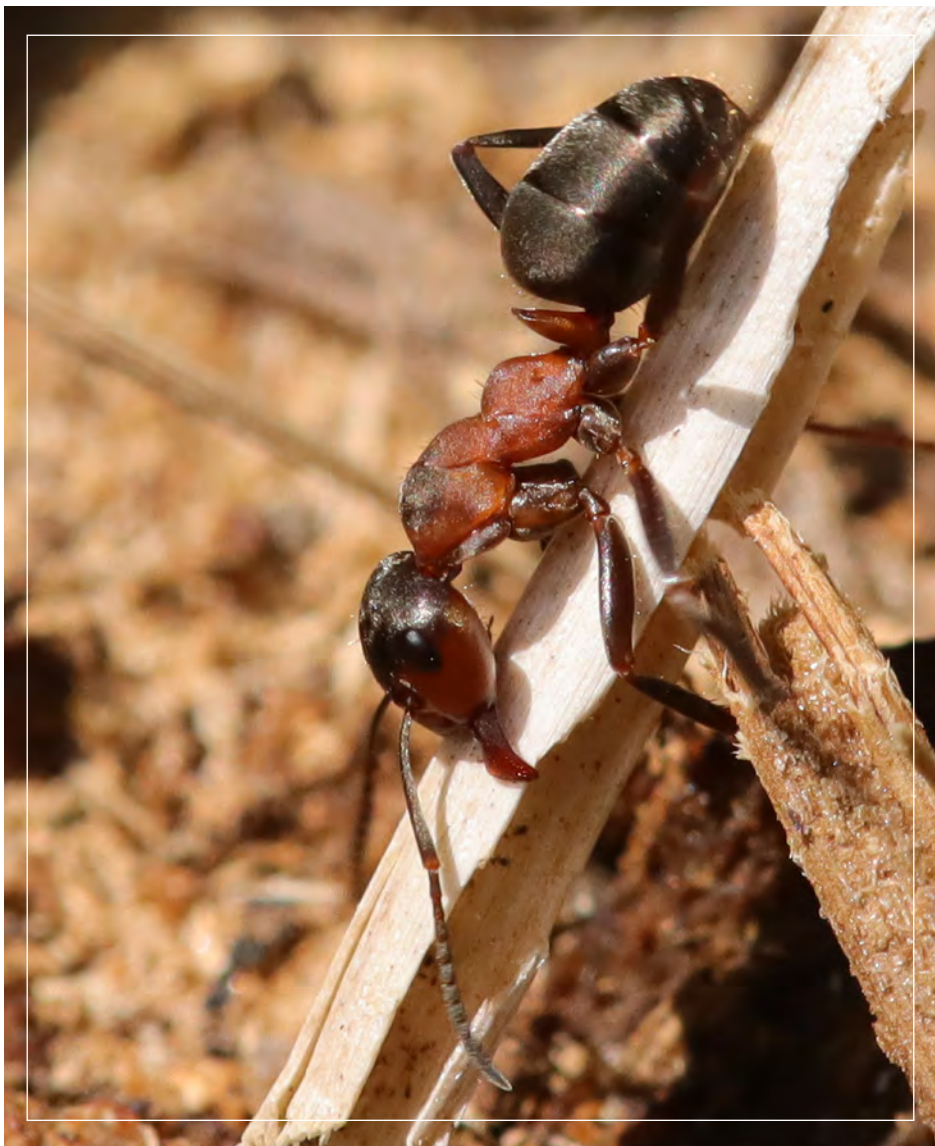
Rödlistan är ett viktigt verktyg för att följa hur det går för den biologiska mångfalden i Sverige. Ett tips är att ladda ner appen Artkartan så kan du se vilka rödlistade arter som finns nära dig.

Sammanfattning av kapitel 1

- Den biologiska mångfalden minskar.
- Det är vi som är orsaken.
- Det är allvarligt.
- Vi vet varför det sker.
- Vi vet vad vi behöver göra för att vända det.
- Hur kan vi börja prata om naturens värde och biologisk mångfald i vår organisation?

I nästa kapitel går vi djupare in på hur företag påverkas och vad vi konkret kan göra för att bidra till att bromsa förlusten av biologisk mångfald och istället jobba med att stärka den.

RÖD SKOGSMYRA Skogens städpatrull. Bekämpar skadeinsekter och bygger upp jordens struktur. En dold nyckelart för biologisk mångfald. Foto: Istock.

2

Biologisk mångfald som affärsfråga

Använder ditt företag energi, mark, råvaror, lokaler eller transporter? Då är ni troligen utan att tänka på det beroende av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Enligt World Economic Forum är mer än hälften av världens BNP helt eller delvis beroende av fungerande ekosystem. När dessa system försvagas påverkas också förutsättningarna för att driva företag, oavsett bransch. I det här kapitlet får du veta varför biologisk mångfald inte bara är en miljöfråga, utan också en affärsfråga. Du får insikt i hur naturens tillstånd påverkar kostnader, tillgång till resurser, regleringar och kundkrav men också hur företag kan agera för att minska risker och ta tillvara på nya möjligheter.

Det handlar inte om att göra allt på en gång. Det handlar om att börja se sin koppling till naturen och ta kloka steg där man står, ett i taget.

Företagets dolda infrastruktur

För många av oss som lever i moderna samhällen är biologisk mångfald och ekosystemtjänster ofta osynliga tills de slutar fungera. De utgör den dolda infrastrukturen som många verksamheter vilar på. Jordbruket är beroende av pollinatörer, friska jordar och lagom nederbörd. Turism behöver levande natur. Industriella processer kräver rent vatten. Skogsbruk bygger på ekosystemens förmåga att regenerera. Matproduktion, servering och livsmedelsindustri är beroende av ekosystem för stabila leveranser. Energisektorn påverkas av förändrade vattenflöden och extremväder. Fastighetssektorn påverkas när grönområden försvinner och översvämningsrisken ökar. Även IT, handel och transportsektorn är kopplade till naturen genom tillgången på metaller, material, energi och fungerande logistik som inte störs av klimatrelaterade händelser.

EN FÖRUTSÄTTNING FÖR ATT KUNNA PLANERA, PRODUCERA OCH LEVERERA

Biologisk mångfald är inte ett sidospår för företag. Naturkapitalet utgör för många en grundläggande del av affären. Med minskad biologisk mångfald och utan fungerade ekosystem har vi inte liv som idag vilket ökar risker och kostnader för företag.

Ett exempel är att kostnaderna för vattenrening. Ekosystem som våtmarker och skogar filtrerar och renar vatten naturligt. Om de inte längre fungerar som de ska krävs andra lösningar och kostnaderna

kommer att öka. Ett annat exempel är produktionen. Inom jord- och skogsbruk minskar produktionen när viktiga funktioner som pollinering, markhälsa och naturlig skadebekämpning försämras.

Försvagade ekosystem ger ett sämre skydd mot extremväder. Så effekterna av dessa innebär störning av leveranskedjor, logistik och tillgång till råvaror. Företag riskerar även att tappa i förtroende hos kunder, investerare och partners om de inte visar ansvar i frågor som rör natur och klimat. I takt med att nya lagkrav växer fram, både i Sverige och internationellt, kan bristande hänsyn till naturen innebära reella affärsrisker. Oavsett bransch är verksamheten beroende av fungerande ekosystem, direkt genom platsen där företaget finns, genom verksamheten eller genom leverantörskedjan. Samtidigt bidrar många affärsmodeller till att naturen utarmas.

När naturen fungerar dåligt ökar riskerna. När den fungerar väl skapas trygghet, stabilitet och möjlighet till långsiktig affärsutveckling. Att förstå sambandet mellan biologisk mångfald och ekosystemtjänster är därför inte bara en miljöfråga, det är en fråga om affärsstrategi, riskhantering och framtida konkurrenskraft.

Levande jord

Upp till 1% av vikten av vanlig matjord består av levande organismer. Eftersom de är väldigt små är de väldigt många. I ett kilo jord kan det finnas upp till 2 triljoner bakterier, 400 miljoner svampar, 50 miljoner alger och 30 miljoner andra små levande organismer. Utan dessa organismer skulle jorden inte vara användbar för jordbruk.

DAGGMASK Kallas ibland "jordens ingenjörer". De luckrar jorden, blandar in näring och håller marken frisk och levande. Foto: Istock.

Risker

Förlusten av biologisk mångfald utgör en växande affärsrisk för företag. När naturens system försvagas påverkas produktionen av råvaror och resurser, stabiliteten i våra leveranser och logistiksystem, och kostnader. Regelverk inom Sverige och EU har skärpts väsentligt under de senaste decennierna och det finns nu osäkerhet inom EU och nationellt hur snabbt vi kan gå fram och hur omfattande regelbördan bör göras för företagen. Denna osäkerhet är i sig en annan form av risk. I vissa branscher finns en stark efterfrågan från kunder, medan den är låg eller obefintlig i andra. Att förstå och hantera sitt beroende av fungerande ekosystem är därför en central del av företagets riskhantering och långsiktiga konkurrenskraft.

Förutom regleringar och efterfrågan, finns affärsriskerna kopplade till förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster som påverkar alla branscher. Ekosystemtjänster är centrala funktioner för både produktion och samhällsstruktur och de går inte att fullt ut ersätta med tekniska eller artificiella lösningar som också oundvikligen är dyrare.

World Economic Forum's Global Risks Report är en årlig rapport som lyfter fram de största globala riskerna som världen står inför ur ett samhälls-, miljö-, ekonomiskt och teknologiskt perspektiv. Rapporten bygger på bedömningar från tusentals experter, beslutsfattare och näringslivsrepresentanter världen över. Den har publicerats varje år sedan 2006 och fungerar som en viktig temperaturmätare på vad som uppfattas som de mest allvarliga hoten mot stabilitet, utveckling och affärsverksamhet globalt.

Jämför man rapporterna från 2015 och 2025 blir det tydligt hur mycket synen har förändrats, särskilt inom näringslivet. Mellan 2015 och 2025 har risker kopplade till klimat och natur förändrats från att vara något som upplevdes som långsiktigt och avlägset, till att idag vara bland de mest akuta och allvarliga vi står inför. I 2025 års upplaga av World Economic Forums riskrapport lyfts natur- och miljöfrågor fram som några av de största hoten mot både samhällen och ekonomi på riktigt. Rapporten visar att förståelsen har ökat för hur förlusten av biologisk mångfald och störningar i ekosystemen påverkar allt från företagens vardag till samhällets stabilitet och framtidens utveckling. Det är inte längre en fråga för bara experter. Det är en fråga för oss alla, och det är bråttom att agera.

Riskerna som lyfts fram i 2025 års rapport handlar bland annat om klimatförändringens effekter, förlust av biologisk mångfald, extremväder och naturresursbrist. Att dessa risker rankas så högt beror på att vi nu ser konsekvenserna i realtid: torka, översvämningar, minskade skördar, störningar i försörjningskedjor och ökade kostnader. Förluster av biologisk mångfald har gått från något abstrakt till något som påverkar affärsbeslut, investeringar och leveranssäkerhet.

Företag är beroende av ekosystemen

På bara tio år har det alltså skett ett enormt skifte i förståelsen för hur företag, stora som små är beroende av fungerande ekosystem. Det gäller även i Sverige. Det som tidigare sågs som en miljöfråga har blivit en fråga om affärsrisk, resiliens och framtida konkurrenskraft. Det betyder att biologisk mångfald inte längre kan avfärdas som ett sidospår utan behöver ses som en naturlig del av verksamhetens långsiktiga trygghet.

	1. Extrema väderhändelser
	2. Förlust av biologisk mångfald och ekosystemkollaps
	3. Kritiska förändringar i jordens system
	4. Brist på naturresurser
	5. Desinformation och vilseledande information
	6. Negativa konsekvenser av AI-teknologier
	7. Ojämlighet
	8. Polarisering i samhället
	9. Cyberspionage och cyberkrigföring
	10. Föroreningar

 = Miljömässig

 = Samhällelig

 = Teknologisk

Globala risker rangordnade efter allvar på 10 års sikt.

Källa: The World Economic Forum global risk report 2025

För små och medelstora företag kan dessa förändringar få särskilt påtagliga konsekvenser. Många verksamheter är beroende av naturresurser antingen direkt eller genom sina leverantörsled men detta beroende är ofta osynligt tills något går fel. Produktionsföretag påverkas när tillgången på exempelvis trä, papper, emballage, metaller, vatten eller livsmedelsprodukter blir osäker eller dyrare. För tjänsteföretag är beroendet mindre synligt men likväl reellt: kontorsmaterial, transporter, IT-utrustning och elförsörjning härstammar alla från ekosystem någonstans i kedjan.

När dessa ekosystem försvagas ökar risken för avbrott, leveransproblem och kostnadsökningar. Torka, översvämningar eller extremväder kan påverka infrastruktur och distributionsflöden, medan ett instabilt klimat driver upp priser på naturbaserade resurser. Även bristen på pollinatörer kan påverka hela livsmedelskedjan och därmed även verksamheter som är beroende av livsmedelsförsörjningen: catering, servering eller logistik.

Att agera i tid genom att säkra resurstillgång, diversifiera leverantörsbaser, kartlägga beroenden och engagera sig i lokalt naturvårdsarbete minskar inte bara risken, utan kan också öppna nya möjligheter för hållbar tillväxt och innovation. Företag som tidigt integrerar naturperspektivet i sin affärsstrategi stärker sin motståndskraft och framtidssäkrar sin affär. Att förstå hur den egna verksamheten hänger samman med biologisk mångfald är därför inte en nischad hållbarhetsfråga. Det är en del av riskhanteringen i varje företagsledning. Att agera i tid kan minska sårbarheten och skapa nya möjligheter, oavsett bransch

VITMOSSA Bygger våtmarker som lagrar kol, renar vatten och skyddar mot översvämningar. Foto: Istock.

NATURRELATERADE AFFÄRSRISKER ATT HA KOLL PÅ

Tillgång till naturresurser försämras

Många företag är beroende av tillgång till råvaror, vatten och ekosystemtjänster som bördig jord eller pollinering. När ekosystemen försvagas kan det bli svårare och dyrare att få tag på de resurser som behövs för att producera varor, leverera tjänster eller driva verksamheten.

Ökad känslighet för klimat- och naturrelaterade störningar

Företag som är beroende av stabil infrastruktur, transporter, energi eller tillgång till mark och lokaler påverkas när naturens buffertfunktioner mot exempelvis översvämningar, stormar eller torka försvagas.

Regelkrav och förväntningar på ansvarsfull naturanvändning ökar

Nya lagar och upphandlingskrav kopplade till biologisk mångfald och ekosystemtjänster innebär att företag förväntas förstå, redovisa och minska sin påverkan på naturen oavsett om de producerar varor eller erbjuder tjänster.

Förändrade krav från kunder och affärspartners

Företag som inte tar ansvar för sitt beroende av naturen riskerar att tappa konkurrenskraft. Kunder och affärspartners efterfrågar allt oftare hållbara lösningar, även inom områden där naturens roll kanske inte alltid är uppenbar.

Risk för förtroendeförluster och negativt varumärkesvärde

Ett växande samhällsfokus på natur och hållbarhet gör att företag kan drabbas av skadat rykte om de uppfattas som passiva eller bidragande till naturförstörelse.

Ökade kostnader och sämre försäkringsvillkor

Försämrade biologisk mångfald och fler naturrelaterade skador kan leda till högre försäkringspremier och ökade driftkostnader, vilket påverkar företagens långsiktiga lönsamhet.

Möjligheter

Företag som börjar ta hänsyn till biologisk mångfald i sin vardagliga verksamhet kan både minska risker och hitta nya möjligheter. Det kan handla om allt från att använda resurser smartare till att möta ökade förväntningar från kunder och uppdragsgivare. Intresset för lösningar som gynnar biologisk mångfald växer, liksom kraven från myndigheter och marknad. För små och medelstora företag kan ett aktivt arbete med biologisk mångfald därför bli en väg till ökad lönsamhet och nya affärer oavsett bransch.

EFTERFRÅGAN PÅ DET NATURVÄNLIGA ÖKAR

Att arbeta med biologisk mångfald kan ge flera konkreta fördelar inte bara för miljön, utan också för affären. I takt med att samhällets fokus på natur och hållbarhet ökar, växer också efterfrågan på produkter och tjänster som bidrar till en mer naturvänlig utveckling. Kunder, upphandlare och samarbetspartners vill i allt högre grad veta hur verksamheter påverkar naturen och väljer gärna aktörer som tar ansvar.

Företag som ligger steget före kan uppnå flera vinster. Det kan handla om att minska beroendet av sårbara resurser, skapa mer robusta leveranskedjor eller hitta nya sätt att använda material och lokala resurser smartare. Det är komplexa frågor och många företag är fortfarande i startgroparna. Det finns goda exempel att inspireras ifrån, flera nämns i den här boken. I rapporten "Doing Business Within Planetary Boundaries" beskrivs hur fler och fler stora företag ser hållbarhet som en drivkraft för bland annat

innovation och konkurrenskraft (Stockholm Resilience Centre, 2023 och Beijerinstitutet, 2024).

Naturarbete kan också leda till innovation. När företag undersöker sin påverkan på naturen uppstår ofta nya idéer. Exempelvis utveckling av mer hållbara produkter, val av alternativa material eller att erbjuda nya tjänster som svarar mot framtidens krav. För många små företag kan detta öppna dörrar till nya marknader, samarbeten eller offentliga upphandlingar där hållbarhet är en viktig faktor.

För bara tio år sedan fanns det betydligt färre krav på företag när det gällde miljöansvar och hållbarhet. Idag ser det helt annorlunda ut. På kort tid har det vuxit fram en ny våg av lagar, regler och rapporteringskrav både från EU och i Sverige. Det handlar om allt från producentansvar och spårbarhet i leverantörsledet, till resurseffektivitet, riskråvaror och hur företag påverkar natur och klimat.

Enligt WWF:s rapport om svenska företag och biodiversitetskrisen är reglering en stark drivkraft till att fler företag nu behöver agera, särskilt inom natur- och klimatrelaterade frågor (WWF & Bain, 2023). Rapporter från Naturvårdsverket visar också att företagens ansvar har breddats, och omfattar nu inte bara klimatutsläpp utan också hur man påverkar biologisk mångfald, vattenanvändning och markförändring.

Det ger också ökad trovärdighet, stolthet i personalgruppen och en tydlig roll i samhällets omställning. Biologisk mångfald handlar alltså inte bara om risk utan också om möjligheter för företag att växa hållbart, tillsammans med naturen.

FYRA OMRÅDEN DÄR BIOLOGISK MÅNGFALD KAN GYNNA DITT FÖRETAG

Sänkta driftkostnader genom effektivare resursanvändning

Genom att arbeta med att effektivisera användningen av resurser kan företag samtidigt minska beroendet av sårbara resurser som vatten och råvaror, och minska den negativa påverkan på biologisk mångfald. Effektiv resursanvändning ger även lägre kostnader på sikt.

Ökad tillgång till finansiering och subventioner

Finansiella aktörer och myndigheter ställer allt högre krav på naturhänsyn och erbjuder bättre finansieringsvillkor, stöd och premier till företag som arbetar med biologisk mångfald. Ett tydligt naturarbete kan därmed ge ekonomiska fördelar i form av krediter, investeringsstöd och offentliga kontrakt.

Riskminimering och skydd av framtida intäkter

Att säkra ekosystemtjänster innebär att företag investerar i sin egen stabilitet. Genom att minska beroendet av sköra naturresurser, t.ex. genom att säkerställa att råvaror utvinns på bästa möjliga sätt med hänsyn till biologisk mångfald kan företag öka säkerheten i sina intäktsströmmar. Det är ett arbete som går hand i hand med att undvika skador från naturrelaterade katastrofer, exempelvis översvämningar eller vattenbrist och skyddar verksamheten.

Nya intäktsmöjligheter från naturbaserade lösningar

Efterfrågan på tjänster och produkter som bidrar till naturvård och restaurering växer snabbt. Genom att utveckla nya affärserbjudanden, som naturrestaureringstjänster, hållbara certifieringar eller lokala ekoturismprodukter, kan företag skapa helt nya intäktskällor.

Från samverkan till lagkrav: Miljöansvar som en del av affären

Redan tidigt under 1900-talet började svenska företag och myndigheter samarbeta för att minska industrins påverkan på naturen, särskilt när det gällde utsläpp till vatten. Det gällde till exempel pappers- och massaindustrin, där man tidigt satsade på gemensam forskning och teknisk utveckling för att hitta bättre lösningar. Det här lade grunden till det som senare blev Sveriges miljölagstiftning.

När miljöskyddslagen infördes 1969 blev det lag på att företag skulle prövas utifrån sin påverkan på miljön. Under 1970-, 80- och 90-talen växte ett arbetssätt fram där företag och myndigheter samarbetade, satte tydliga miljömål och hade löpande dialog. Det här gjorde att företagen kunde minska sina utsläpp och samtidigt fortsätta utvecklas. Miljöprövningen ledde också till innovation, ny teknik och smartare arbetssätt som både gynnade miljön och stärkte affären.

Det här visar att miljöansvar inte behöver stå i motsats till företagande. Tvärtom, när företag får tydliga regler, goda möjligheter till samverkan och tillgång till kunskap, kan de bidra till miljöförbättringar och samtidigt utveckla sin verksamhet. Tydlig lagstiftning som ger rättvisa spelregler för företag på den globala marknaden är nu något som efterfrågas av ett växande antal svenska och internationella storföretag, med målet att göra storskalig miljöförstöring, ekocid, till ett femte brott mot mänskligheten vid den internationella brottmålsdomstolen i Haag.

För dagens företag, oavsett om det gäller produktion, tjänster, handel eller transporter, finns det mycket att lära från detta historiska exempel som visar hur miljöansvar och affärsutveckling kan gå hand i hand när rätt förutsättningar ges. Samarbete, tydlighet och vilja att agera tidigt är fortfarande det som gör störst skillnad.

Regleringar och lagkrav

Företag ställs inför skärpta krav när det gäller ansvar för naturen. EU:s nya regelverk, som taxonomin och CSRD, innebär att påverkan på biologisk mångfald och beroendet av naturens funktioner inte längre kan förbises. Det som tidigare var frivilligt håller snabbt på att bli en del av normen för ansvarsfullt företagande.

Även om mindre företag inte nödvändigtvis omfattas direkt av lagstiftningen, så påverkas de ändå genom att deras kunder, finansörer eller offentliga upphandlingar ställer krav. Det handlar till exempel om att kunna visa att man tar hänsyn till naturvärden, att man arbetar med att minska negativ påverkan, eller att man undviker risker i leverantörsledet.

För många små och medelstora företag kan detta kännas ovant eller krångligt, som något som tar tid och är en kostnad. Men det öppnar också för nya affärsmöjligheter. Den som tidigt börjar identifiera sin koppling till biologisk mångfald och ser både hur verksamheten påverkar naturen och hur den är beroende av fungerande ekosystem står bättre rustad när omvärlden förändras.

Att visa på ansvarstagande i naturfrågor stärker dessutom förtroendet gentemot kunder, samarbetspartners och samhället i stort. Det handlar inte om att ställa om över en natt utan om att steg för steg integrera naturen i sitt beslutsfattande, sin uppföljning och sin affärsutveckling.

Genom att börja i tid kan även mindre företag både möta nya krav och skapa värde. I punktlistan finns du lagar, förordningar och ramverk som företag på olika sätt behöver förhålla sig till i sitt arbete med biologisk mångfald.

Svenska regler och ramverk

- Miljöbalken
- Artskyddsförordningen
- Skogsvårdslagen
- Förordning om invasiva främmande arter
- Miljökvalitetsmålet "Ett rikt växt- och djurliv"
- Sveriges nationella strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster
- Svenska plattformen för riskgrödor

EU-lagar och initiativ

- Fågeldirektivet
- Habitatdirektivet
- EU:s förordning om invasiva främmande arter
- EU:s avskogningsförordning (EUDR)
- EU:s naturrestaureringsförordning
- EU:s strategi för biologisk mångfald till 2030

- EU:s taxonomiförordning
- Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) och ESRS E4

Globala system och standarder

- Konventionen om biologisk mångfald (CBD)
- Kunming–Montreal Global Biodiversity Framework
- CITES (Washingtonkonventionen)
- Nagoyaprotokollet
- Ramsarkonventionen
- FN:s globala hållbarhetsmål (Agenda 2030), mål 14 & 15
- Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD)
- Science Based Targets for Nature (SBTN)
- Global Reporting Initiative – Biodiversity Standard
- Naturkapitalprotokollet
- IFC Performance Standard 6 & Equator Principles

I ordlistan i slutet av boken finns sammanfattningar av dessa regler, ramverk, lagar, initiativ, globala system och standarder.

Kommunicera om ert arbete med biologisk mångfald – utan greenwashing

I takt med att hållbarhet får större plats i samhällsdebatten och frågor som biologisk mångfald hamnar högre upp på agendan ökar också kraven på företag att kommunicera sitt arbete på ett trovärdigt sätt. Samtidigt finns det risker med hur hållbarhetsarbetet uppfattas beroende på hur företaget kommunicerar om sitt arbete. Greenwashing innebär att företag ger en missvisande bild av sitt hållbarhetsarbete. Företaget överdriver sina insatser eller lyfter fram något litet som om det vore en stor förändring. Det kan skada förtroendet hos kunder, samarbetspartners och samhället i stort.

Green Claims Directive skyddar konsumenter

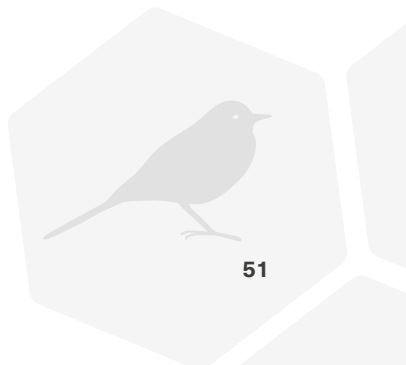
Green Claims Directive är ett förslag från EU som handlar om just greenwashing. Förslaget är tänkt att säkerställa att all miljörelaterad kommunikation från företag är tydlig, korrekt och inte vilseledande. Det innebär att om ett företag påstår att en produkt, tjänst eller verksamhet är miljövänlig, exempelvis med positiv påverkan på biologisk mångfald, så måste det kunna styrkas med tydliga bevis. Att kommunicera överdrivet eller vilseledande om miljöinsatser kommer därmed att kunna leda till rättsliga påföljder. Syftet med förslaget är främst att skydda konsumenter. Även om ditt företag inte kommunicerar direkt med konsument, är det bra att känna till och ta hänsyn till för att hållbarhetsarbetet ska uppfattas seriöst.

Green hushing och rädslan för kritik

Greenhushing är motsatsen till greenwashing. Det är när ett företag gör bra saker men väljer att inte prata om det alls, ofta av rädsla för kritik eller missförstånd. Då förblir viktiga insatser osynliga, trots att de kan ha ett stort värde både för företaget, samhället och naturen. Många företag gör redan mycket bra men saknar ibland en tydlig strategi, mätning eller sammanhang som gör det möjligt att prata om sitt arbete på ett tryggt och konkret sätt. Det gäller att hitta en balans: att inte överdriva, men heller inte titta ihjäl det som faktiskt fungerar.

Det är också viktigt att vara medveten om att det finns ett kritiskt medieklimat. Företag kan få frågor eller ifrågasättas ibland på saklig grund. Ibland om sådant ni som företag inte har full kontroll över. Därför blir det allt viktigare att ha koll på vad ni gör, varför ni gör det och hur ni kan prata om det på ett öppet och ärligt sätt. Det stärker både varumärket och relationen till omvärlden

Att lyfta fram sitt arbete med biologisk mångfald handlar därför inte om att visa upp perfektion, utan om att vara ärlig, tydlig och lärande. Genom att berätta om både styrkor och utmaningar kan företag inspirera andra, bidra till ökad kunskap och samtidigt stärka sin egen marknadsposition. I en tid där hållbarhet blir en allt viktigare konkurrensfaktor är det företag som vågar visa vägen som får förtroendet. Genom att berätta om ditt företags insatser inspirerar du andra till att göra en liknande resa.

 SÄLG En av vårens första blommande träd – livsviktigt för många tidiga pollinatörer. Vissa bin, som sälgsandbiet, är helt beroende av just sälgens pollen. Foto: Istock.

3

Vad kan du göra? Från individ till leverantör

Biologisk mångfald kan kännas som en stor och komplex fråga. Förändring börjar ofta i det lilla: i vardagen, på arbetsplatsen, i samtalet med kollegor eller i valet av en leverantör.

Företag, stora som små, har en unik styrka. Ni känner er plats, era kunder och era samarbeten. Ni kan agera snabbt, tänka nytt och påverka konkret, både lokalt och i värdekedjan. Oavsett om du jobbar med produktion, tjänster, logistik, mat, teknik eller något helt annat, så är du en del av systemet. Och du kan vara en del av lösningen genom företaget.

I det här kapitlet får du tips, verktyg och inspiration. Från hur du som individ kan bidra i det lilla, till hur ni som företag kan ställa krav, påverka och samarbeta för naturens bästa. Det handlar inte om att vara perfekt, utan om att börja. Att öppna ögonen för platsen ni verkar på, se naturen som en affärspartner och ta modiga steg framåt.

Din insats räknas. Och företagets insats kan göra skillnad på riktigt.

Indviden: Det börjar med mig. Och dig.

Biologisk mångfald kan kännas som ett stort, globalt begrepp men den finns överallt, runt omkring oss. All förändring börjar i det lilla, vi kan alla göra nytta där vi lever och verkar. I våra tankar, våra val, våra samtal. Som individer formar vi kulturen i våra företag. Vi påverkar hur frågor prioriteras, vad som lyfts i fikarummet, och vilka värden som får ta plats när beslut ska fattas.

Du behöver inte vara expert eller chef för att börja agera. Du behöver bara vara nyfiken, medveten och modig nog att ställa frågor. Den största effekten för naturen sker inte på individnivå, men det är från individen den verkliga rörelsen tar fart.

Och just därför är det här kapitlet så viktigt.

"Never doubt that a small group of thoughtful committed individuals can change the world. In fact, it's the only thing that ever has" - *Margaret Mead*

Kunskap och förståelse

- Avsätt lite tid, det räcker med några minuter, varje dag eller varje vecka, för att reflektera över naturens värde, exempelvis vad i naturen på din ort som du uppskattar mest.
- Fundera också på hur du själv påverkar den biologiska mångfalden i din vardag, genom det du äter, hur du reser, vad du planterar i trädgården osv.
- Läs på. Ta del av webbsidor, poddar, föredrag eller annat lättillgängligt material som finns om biologisk mångfald.
- Sätt egna mål, exempelvis "Jag ska lära mig mer om lokala arter och ekosystem under året". "Jag ska köpa fler ekologiska varor i affären".
- Dela dina reflektioner på jobbet eller i nätverk, små samtal skapar kulturförändring.
- Börja ställ frågor till kollegor och chefer om hur ni tror att verksamheten påverkar naturen. Be dem fundera över hur de tror att ni kan minska företagets påverkan, spara resurser och pengar.
- Besök en närliggande naturmiljö och lär dig vilka arter som är typiska där. I appen Artkartan kan du få en överblick över detta.
- Gör som ett barn: bli nyfiken på småsaker i naturen igen, exempelvis myror, svampar eller vilda växter.

Använd ditt inflytande och påverka i vardagen

- Prata med VD eller ledningen om varför biologisk mångfald är viktig för företagets konkurrenskraft.
- Om du själv är VD eller med i ledningen, lyssna på dina medarbetares förslag om hur ni kan arbeta med biologisk mångfald inom er organisation.

- Använd arbetsgivarens stöd för kompetensutveckling och föreslå utbildningar om biologisk mångfald.
- Delta i lokala initiativ som exempelvis kommunala naturvårdsdagar eller träffar om hållbar utveckling.
- Fråga din lokala lunchrestaurang hur de arbetar för att gynna lokal biologisk mångfald och tipsa andra.
- Sprid den här boken på arbetsplatsen. Låt den ligga i fikaummet eller dela ut den till alla kollegor.

Tillsammans blir vi starkare och kan skapa rörelse

- Starta en naturdag på jobbet, exempelvis plantera blommor som gynnar pollinatörer.
- Anordna en artjakt där ni tillsammans försöker hitta och dokumentera så många arter som möjligt.
- Sprid kunskap om lokala initiativ och projekt för naturvård i er kommun.
- Engagera dig i en förening, exempelvis Naturarvet eller Framtidens kultur och naturarv. Många lokala kretsar av exempelvis Naturskyddsföreningen eller lokala hembygdsföreningar har ofta mycket kunskap om att sköta ängar och andra typer av kulturmarker.
- Lär dig känna igen vanliga invasiva arter (exempelvis parkslide eller jättebalsamin) och bidra genom att rapportera in på artdata.se när du hittar dem i naturen. Kommuner använder sedan informationen för att besluta var insatser behövs för att bekämpa invasiva arter.

GRÄSPARV Håller efter insekter och sprider frön – små vardagstjänster som gör staden grönnare. Biologisk mångfald börjar precis utanför fönstret. Foto: Istock.

Platsen: Lokala insatser har betydelse

Biologisk mångfald är inte något som bara händer "där borta" i regnskogar, på fjälltoppar eller i havens djup. Den finns här. Runt industribyggnaden, längs med parkeringsplatsen, i diket bakom kontoret, på marken under dina skor.

Varje plats har en regenerativ kapacitet. En förmåga att återhämta sig, blomma, bli rikare. Men den kan också utarmas. Som företag påverkar vi vår plats varje dag, med våra beslut, vår gestaltning, våra ytor och vår närvaro.

Här har vi en möjlighet: att inte bara minimera skadan, utan att faktiskt göra gott. Att skapa liv. Att visa ansvar. Att inspirerar andra. Att bli en del av ekosystemet vi är beroende av. Den plats där ni verkar är inte neutral. Den är en chans att bidra.

"För att kunna agera effektivt har vi anlitat expertstöd för att identifiera relevanta åtgärder på varje plats."

- Sandra Kopparlund, Hållbarhetschef Nordika fastigheter

Utforska och inventera platsen

- Titta närmare på företagets tomt och närmiljö: Gå en rundvandring och dokumentera växter, träd, insekter och eventuella vilda områden. Skriv upp eller fota arter och publicera på intern anslagstavla eller intranät.
- Be om hjälp från lokala naturguider eller biologer: Kontakta exempelvis kommunens naturvårdsansvarig.

Förbättra platsens biologiska mångfald

- Klipp vissa gräsytor mer sällan: Låt blommande ytor växa fram på delar av tomten.
- Städa lagom. Lämna död ved, grenar och löv som är viktiga boplatser för många arter.
- Plantera träd och buskar som gynnar biologisk mångfald: T.ex. sälg, lind, hagtorn.
- Förvandla gräsmattor till blomsterängar: Så in ängsfrön och låt området utvecklas naturligt.
- Arbeta med att ta bort invasiva arter på företagets mark: T.ex. jättebalsamin, parkslide.
- Börja mäta biologisk mångfald, på ett sätt som är meningsfullt i er kontext. Årliga inventeringar, satellit- eller drönarbilder, eDNA-analyser eller en viltkamera, så kan ni följa utvecklingen, och samtidigt få mer fakta och material att kommunicera.
- Använd innergårdar, fasader eller tak för växtlighet: Plantera växter även på små ytor där det är möjligt.

Visualisera och kommunicera

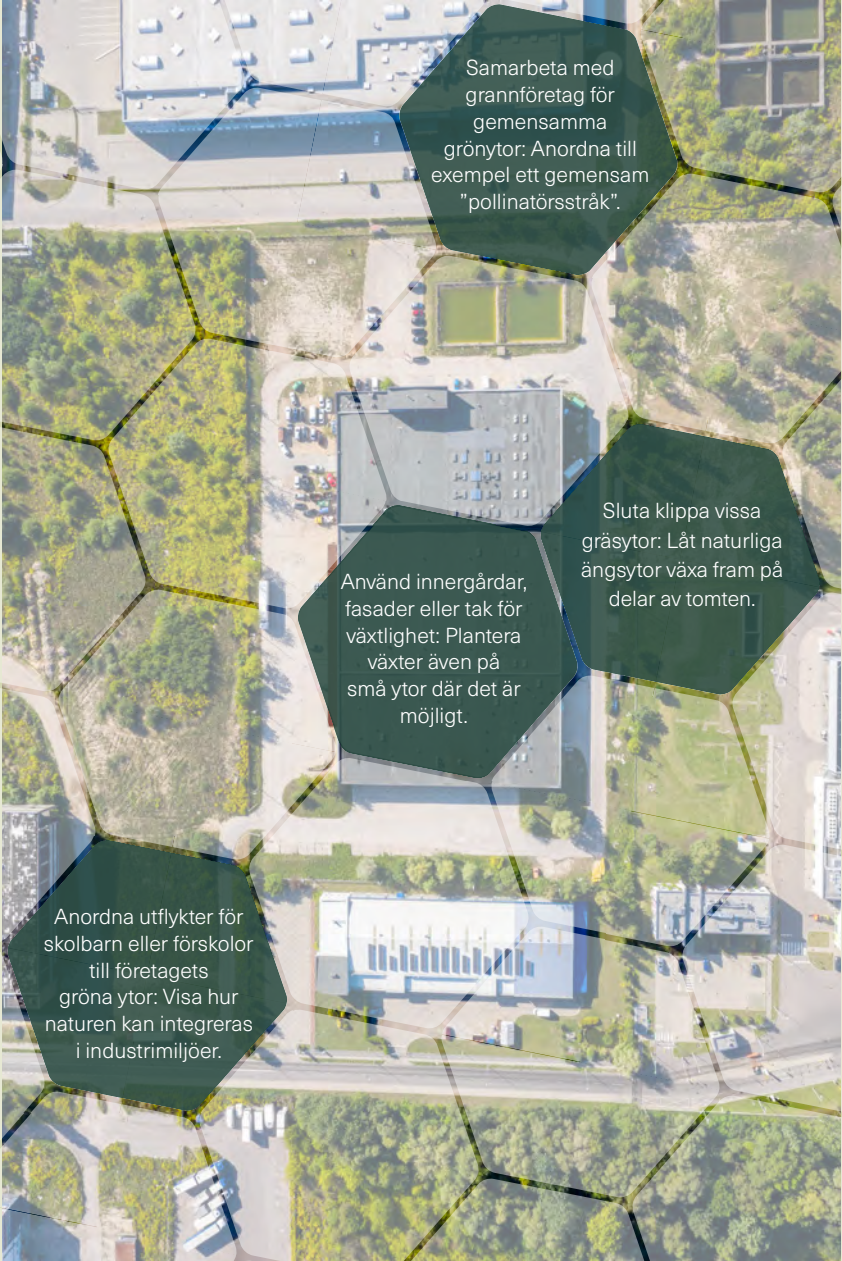
- Kommunicera insatserna. Sätt skyltar utomhus som berättar om åtgärder ni gör: Sätt upp skyltar där gräs får växa fritt: "Här blommar naturen för pollinatörerna".
- Skapa en artutställning eller naturhörna på arbetsplatsen: Använd bilder och fakta om lokala växter, fåglar eller insekter.
- Använd konsten: Gör en målning, affisch eller installation som visar platsens naturvärden och sätt upp vid entrén.

Samverkan och delaktighet

- Samarbeta med grannföretag för gemensamma grönytor: Anordna till exempel ett gemensamt "pollinatörsstråk" eller gröna stråk.
- Starta lokala initiativ för att skapa gröna stråk: Förbind olika gröna områden på industrimark eller kontorsområde.
- Många kommuner kan erbjuda kostnadsfri rådgivning och hjälpa till med att identifiera naturvärden och ge praktiska tips för er plats.
- Kontakta en lokal naturförening, hembygdsförening eller biosfärområde och undersök om ni kan samverka för biologisk mångfald.

Engagera andra och skapa lärande

- Anordna utflykter för skolbarn eller förskolor till företagets gröna ytor: Visa hur naturen kan integreras i industrimiljöer.
- Bjud in kollegor till "biologiska lunchpromenader": Upptäck tillsammans vilka arter som finns runt er arbetsplats.
- Berätta på interna möten om varför era gröna åtgärder är viktiga: Hjälptill att bygga förståelse och stolthet i hela företaget.

Samarbeta med grannföretag för gemensamma grönytor: Anordna till exempel ett gemensamt "pollinatörsstråk".

Sluta klippa vissa gräsytor: Låt naturliga ängsytor växa fram på delar av tomten.

Använd innergårdar, fasader eller tak för växtlighet: Plantera växter även på små ytor där det är möjligt.

Anordna utflykter för skolbarn eller förskolor till företagets gröna ytor: Visa hur naturen kan integreras i industrimiljöer.

Organisationen: bygg från insidan

Biologisk mångfald påverkar och påverkas av hur vi arbetar i våra egna organisationer. Det är i det interna arbetet som riktningen sätts, och där små beslut tillsammans skapar stora resultat. Att börja arbeta med naturen handlar inte om att lägga till ännu en uppgift, det handlar om att väva in biologisk mångfald i det ni redan gör. Att låta natur och biologisk mångfald vara en självklar del av verksamheten. Det är här ni bygger den stabila grunden som gör skillnad på riktigt.

Genom att tydliggöra ansvar, sätta relevanta mål och följa upp ert arbete skapar ni både struktur och engagemang. Ni visar för medarbetare, kunder och samarbetspartners att naturen är viktig och att ni menar allvar. Ni behöver inte ha ett färdigt svar på allt, men ni kan skapa en kultur där naturfrågor får ta plats, där nyfikenhet uppmuntras och där alla får bidra.

"Det som började med driv från en dedikerad arbetsgrupp har med de senaste årens utveckling, med högre ställda krav, nu blivit en ny tjänst i banken."

- Elin Bergström, hållbarhetsansvarig Sparbanken i Lidköping

Att jobba med biologisk mångfald internt är också en möjlighet att stärka företaget att öka stoltheten, förbättra samarbetet och bli en arbetsplats som står för något viktigt. Oavsett om ni är i startgroparna eller redan har börjat, så är detta er chans att skapa riktning och struktur för ett arbete som gynnar både affären och naturen.

SCENARIOÖVNINGAR FÖRBERDER FÖRETAGET

Scenarieövningar är ett enkelt verktyg för att öka företagets resiliens, alltså förmågan att stå emot och anpassa sig vid förändringar och störningar. Genom att tänka igenom olika "tänk om-situationer", som brist på råvaror, leveransproblem, nya miljökrav eller extremväder, blir det lättare att förutse risker och planera i förväg.

Övningarna stärker både företagets interna kommunikation och ökar beredskapen. De kan också ge nya idéer, samarbeten eller lösningar som att satsa mer på lokala inköp eller delade resurser. Att regelbundet göra scenarieövningar, gärna tillsammans med andra lokala aktörer, gör att företaget står starkare i en föränderlig värld.

Lärande och kompetensutveckling

Att bygga kunskap om biologisk mångfald skapar konkurrenskraft och framtidssäkrar företaget. Utan kunskap riskerar företaget att missa krav från kunder, regelverk och finansiering kopplat till natur- och hållbarhetsfrågor. Därför är det viktigt att hela organisationen kompetensutvecklas och får förståelse kring biologisk mångfald, med dess risker och möjligheter.

- Genomför interna utbildningar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster kopplat till företagets verksamhet.
- Bjud in forskare eller naturvårdsexperter för att inspirera och fördjupa kunskap.
- Skapa "bokcirklar" eller lärandegrupper om naturpositivt företagande.
- Bygg in naturspaningar i veckomöten eller omvärldsbevakning.
- Lyft fram företagets egna beroenden och påverkan på biologisk mångfald, inte bara klimatpåverkan.

Policy och styrning

Att förankra biologisk mångfald i företagets policy och styrning minskar affärsrisker från lagkrav och investerartryck, och stärker företagets varumärke. Utan policyer blir arbetet personberoende och kortsiktigt.

- För in biologisk mångfald i alla interna processer såsom affärsutveckling, beslut och styrning.
- Sätt tydliga, mätbara mål för arbetet med biologisk mångfald.
- Se över styrstrukturer och beslutsvägar så att naturfrågor beaktas konsekvent i affärsbeslut.
- Ta fram en enkel biologisk mångfald-strategi med tydliga ansvar, exempel och åtgärder.

Interna verktyg och strategier

Att arbeta strukturerat med rätt verktyg för biologisk mångfald minskar risken för ogenomtänkta beslut och gör företaget mer resiliент och innovativt. Företag som systematiserar sitt naturarbete identifierar fler affärsmöjligheter.

- Gör en scoping-analys: Identifiera hur och var företaget påverkar biologisk mångfald. En bra metod är TNFD:s LEAP-ramverk (Locate, Evaluate, Assess, Prepare). Läs mer om TNFD i ordlistan.
- Genomför interna workshops om innovation kopplat till biologisk mångfald i produkter och tjänster.
- Skapa tester eller övningar för personalen om ekosystemtjänster och företags naturberoenden.
- Identifiera interna system och strukturer, exempelvis inköp eller leverantörskedjor som påverkar naturen och skapa förbättringsplaner.

Praktisk påverkan och innovation

Att gå från ord till handling ger affärsnytta i form av lägre kostnader, starkare varumärke och nya affärsmöjligheter. Passivitet innebär ökade risker för ökade kostnader och förlorade affärer när naturkrav skärps.

- Starta investeringar i biologisk mångfaldsprojekt, exempelvis återställning av natur i närområdet.
- Se över materialanvändning och minska resursåtgång: effektivare materialval minskar påverkan på naturen och spar pengar.
- Uppmuntra interna initiativ för biologisk mångfald: exempelvis idétävlingar bland anställda.
- Gå med i initiativ och nätverk som arbetar för biologisk mångfald, till exempel Science Based Targets for Nature (SBTN). Läs mer om SBTN i ordlistan.

Externt: Stärk värdekedjan och varumärket

Att sätta kunden och kundens behov i fokus är en naturlig del av att driva företag. Från ett värdekedjeperspektiv innebär detta att kundens behov styr era beslut men också era förväntningar på era leverantörer. Att ställa frågan: hur kan vi möta kundens behov av att minska sin negativa påverkan på biologisk mångfald är sunt affärsskapande.

Men det innebär också att ta sitt eget ansvar för sin plats i det affärsekologiska systemet. Varje inköp, varje transport, varje kundrelation och varje samarbete är en länk i ett system där ni både påverkar och påverkas. Där finns också en kraftfull möjlighet: att använda era relationer, flöden och nätverk för att göra skillnad för biologisk mångfald.

"Vi finns mitt i naturen, klart vi ska ta ansvar för den."

- Joel Schelander, elkraftsingenjör och hållbarhetssamordnare
Kinnekulle Energi

Ett sätt är att ställa frågor, dela kunskap och sätta gemensamma mål. Det handlar inte om att göra allt själva, utan om att samverka för naturens skull, men också för ökad trovärdighet, legitimitet och affärsnytta.

Att jobba externt med biologisk mångfald är att ta ansvar för sin plats i systemet. Det är att se sin roll i helheten, och använda sin röst för att sätta riktning. När ni integrerar naturperspektivet i dialoger med kunder, i inköpskrav, i upphandlingar och i transportval visar ni att ni menar allvar. Ni visar att ni vill vara med och bygga framtidens företag.

Det börjar med en fråga. Ett nytt krav. En öppen dialog. Och det leder till något mycket större: ett företag som är en del av lösningen, i samverkan med andra. Nu har ni chansen att göra skillnad tillsammans.

Förstå påverkan och aktörer

Genom att förstå var i leverantörskedjan som påverkan på biologisk mångfald är största kan ert företag agera proaktivt för att minska era och era kunders affärsrisker. Även om kunden idag inte efterfrågar produkter eller tjänster som tar hänsyn till biologisk mångfald så vill ni stå förberedda den dagen de gör det. Att inte ha kontroll på indirekta effekter innebär risk för framtida krav – och skadat rykte.

- Kartlägg vilka kunder och leverantörer som har störst påverkan på naturen, och vilka som är beroende av vilka ekosystemtjänster, i värdekedjan.

- Ha dialoger med era leverantörer och kunder, ni är inte ensamma. Alla tänker på det här, och många gör redan saker som ni också kan inspireras av. Men få kommunicerar det stort och brett, så ni måste komma ihåg att fråga.
- Ställ frågor vid inköp: Var och hur är varor producerade? Vilken påverkan har produktionen på biologisk mångfald och lokala ekosystem?
- Fråga finansiärer och stora kunder om biologisk mångfald blir en framtida kravfaktor i investeringar och upphandlingar.

Kommunikation och transparens

Transparens bygger förtroende och stärker relationer i värdekedjan. Företag som öppet visar hur de arbetar med biologisk mångfald är bättre positionerade mot kunder, partners och finansiärer. Brist på transparens ökar risk för misstro och affärsförluster.

- Var öppen i kommunikationen om företagets påverkan och åtgärder kopplade till biologisk mångfald.
- Visualisera värdekedjans påverkan: använd exempelvis enkla bilder eller flödesscheman som visar hur produktion påverkar natur.

Samverkan och initiativ

Att samverka minskar kostnader, ökar genomslaget och sprider ansvar. Företag som deltar i initiativ kring biologisk mångfald bygger starkare nätverk och får tidig tillgång till kunskap och stöd. Att stå ensam ökar sårbarheten.

- Integrera biologisk mångfald i samtal om Agenda 2030 och hållbarhetsmål.

- Starta eller anslut till lokala initiativ och nätverk, exempelvis företagshandslag för natur.
- Delta i branschöverskridande samarbeten om biologisk mångfald, exempelvis inom leverantörsforum eller kommunala näringslivsprojekt.

Upphandling och inköp

Genom att ställa krav i upphandlingar driver företaget positiv förändring längs hela värdekedjan och minskar framtida risker kopplat till naturförlust. Utan sådana krav kan företaget hamna i beroende av högriskleverantörer och tappa konkurrenskraft.

- Inkludera krav på biologisk mångfald och livscykelperspektiv i upphandlingar och inköbspolicyer.
- Diskutera biologisk mångfaldsfrågor direkt med leverantörer, särskilt vid nya avtal och förnyelser.

Lokalt engagemang

Genom att engagera sig lokalt stärker företaget sin position och visar samhällsansvar. Lokalt engagemang ökar kundlojalitet och bygger positiva relationer med kommunen och andra viktiga intressenter. Att ignorera lokal påverkan kan skapa konflikter och skada företagets anseende.

- Ställ frågor till kommunen om långsiktiga satsningar på hållbarhet och biologisk mångfald, och hur företaget kan bidra.
- Deltag i kommunala samverkansgrupper eller lokala utvecklingsprojekt som inkluderar natur- och biodiversitetsfrågor.

🔍 ÅTGÄRDER FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD VS FÖRETAGSINSATS

Större insats för organisationen

Komplext att kommunicera, kräver större investering.

Ställ frågor vid inköp:
var och hur är varor producerade?

Fråga finansiärer och stora kunder om framtida biodiversitetskrav.

Var öppen i kommunikationen om företagets påverkan och åtgärder.

Mindre insats för organisationen

Lätt att kommunicera.

Ställ frågor till kommunen om satsningar på hållbarhet och biologisk mångfald.

Liten effekt för biologisk mångfald

Kartlägg vilka kunder och leverantörer som har störst påverkan på naturen.

Inkludera krav på biologisk mångfald och livscykelperspektiv i upphandlingar.

Visualisera värdekedjans påverkan med bilder eller flödesscheman.

Starta eller anslut till lokala initiativ och nätverk (t.ex. företagshandslag för natur).

Diskutera biologisk mångfaldsfrågor direkt med leverantörer.

Delta i branschöverskridande samarbeten om biologisk mångfald.

Integrera biologisk mångfald i samtal om Agenda 2030 och hållbarhetsmål.

Delta i kommunala samverkansgrupper eller lokala utvecklingsprojekt om natur.

**Stor effekt för
biologisk mångfald**

Exempel: Så har andra gjort

Här kan du läsa om initiativ och aktiviteter från företag och organisationer som på olika sätt arbetar med biologisk mångfald. Berättelserna är deras egna, och de berättar om hur de gjort, hur de började och hur det fått ringar på vattnet.

Pollinatörsstråket i Götene

När Marleen van der Wende, sustainability manager på Semper började fundera på hur företaget kunde bidra till biologisk mångfald, landade hon snabbt i en idé: Kan vi inte göra något konkret här på platsen där vi verkar? Sempers fabrik i Götene ligger mitt i samhället i anslutning till ett industriområde. Hon hörde av sig till Sofia Guldbland på Biosfärområde Vänerskärgården med Kinnekulle, en tidigare kontakt i sitt nätverk. Och därifrån började något ta fart.

– Kommunekologen i Götene, Karolina Ringdahl, var direkt positiv berättar Marleen. Just vid det stråk vi funderade på fanns dessutom en nygjord inventering av naturvärden. Allt låg plötsligt rätt i tiden.

Med en första budget från Semper och kompletterande finansiering som biosfärområdets förening och kommunen hjälpte till att hitta, kunde de anlita en landskapsarkitekt och ta idéerna vidare till färdig plan. Resultatet blev ett blommande pollinatörsstråk, utrustat med bänkar, insekthotell, fågelholkar och pedagogiska skyltar som berättar om växterna, fröerna och varför biologisk mångfald spelar roll. Men projektet blev mer än en grön plantering. En höjdpunkt var att utvärdera projektet med alla deltagare och inse att mer än 300 kvadratmeter ängsmiljö har skapats med 24 olika blommor, 5 olika grässorter, smultron, mm.

Foto: Sofia Guldbrand, Biosfärkontoret Vänerskärgården med Kinnekulle samt Anders Jonsson och Karolina Ringdahl, Götene kommun.

Mer än 300 barn har varit involverade i projektet där de bland annat sått ängsfrön. En bonus var spridning i sociala medier: ett inlägg i sociala medier från LONA-besöksdagen vid pollinatörsstråket blev Götene kommuns mest gillade inlägg någonsin.

– Jag trodde kanske att det skulle uppmärksammas lite i lokalpressen. Men intresset har blivit mycket större. Andra företag har hört av sig och vill göra liknande saker. Det har spridit sig som ringar på vattnet, säger Marleen.

Projektet har också blivit ett uppskattat inslag för förskole- och grundskolebarn, kollegor och invånare.

– Vi har kollegor som jobbar precis vid stråket som skickar bilder, barn som kommer på utflykt och skyltar som skapar samtal. Det skapar både kunskap och glädje. Det känns verkligen som att vi inkluderat många målgrupper, säger Marleen.

Med platsen som utgångspunkt

De senaste två åren har Nordika börjat arbeta mer strukturerat med biologisk mångfald inom företaget. Sandra Kopparlund, som är hållbarhetschef för Nordika fastigheter, berättar om hur arbetet har utvecklats:

– Även om Nordika som mindre bolag ännu inte omfattas av lagkrav på hållbarhetsrapportering, märker vi av en växande efterfrågan från investerare att kunna visa på konkreta insatser. Inte minst kopplat till natur och biologisk mångfald.

Eftersom Nordika äger och förvaltar fastigheter, ligger fokus på att påverkar på de platser företaget ansvarar för. Man har satt mål att till 2027 ska samtliga fastigheter som Nordika äger bidra positivt till biologisk mångfald.

– För att kunna agera effektivt har vi anlitat expertstöd för att identifiera relevanta åtgärder på varje plats, berättar Sandra. I ett område har vi exempelvis anlagt en blomsteräng där det saknades ängsmark, och i ett annat område placerade vi insektsshotell istället för bikupor, eftersom det var bättre på just den platsen.

För att öka medvetenheten bland våra hyresgäster och allmänhet kommunicerar Nordika med skyltar där man förklarar vad som görs och varför. Företaget ställer även krav på sina leverantörer, bland annat kring hur kemikalier får användas vid skötsel av fastigheterna.

Från kortklippt till livskraftigt

Under säsongen 2023 beslutade Götene pastorat att släppa upp gräsytor på områden utanför själva kyrkogården för att på sikt ställa om till ängsmark. Genom att göra en ordentlig vårstädning på ytorna, låta gräset växa sig högt för att sedan slå med lie en eller två gånger per säsong och forsla bort materialet, hoppades man kunna utarma jorden och komma åt den fröbank som låg i marken och väntade. Maria Jansson, Kommunikatör Svenska kyrkan Götene pastorat berättar mer:

– Ängen är vår mest artrika naturtyp, men också den mest hotade. I dagsläget finns tyvärr inte så mycket ängsmark kvar i Sverige och vi vill försöka vara med och vända trenden.

Foto: Maria Karlsson, Svenska kyrkan Götene pastorat.

Svenska kyrkans färdplan för klimatet initierades genom ett beslut av Kyrkomötet 2018. Färdplanen sträcker sig 2020–2030 och innebär att organisationen ska uppnå klimatneutralitet i den egna verksamheten, att man ska lyfta andliga och existentiella aspekter av klimatförändringarna och att man ska verka för klimaträttvisa i ord och handling.

– Första steget när satsningen skulle göras i hela pastoratet var kompetensutveckling via litteratur, kurser och inspirerande studiebesök hos andra aktörer som skaffat sig erfarenhet av arbete med ängsmarker, fortsätter Maria. Det är viktigt när man ställer om till ängsmark att informera internt i organisationen, externt till allmänheten och besökare via till exempel artiklar i lokaltidning, inlägg på sociala medier och skyltning vid den blivande ängsmarken, eftersom det inledningsvis ser lite vildvuxet ut innan örter och blommor börjar att växa upp.

Det är ett långsiktigt projekt att ställa om klippta ytor till ängsmark och det tar tid att utarma all näring ur marken. Personalen har gått växtutbildningar och liekurs. Med rätt skötsel och med tidens hjälp hoppas pastoratet få fler och fler ängsväxter på platserna, som i sin tur hjälper våra livsviktiga insekter att överleva så att vi slutändan får mat på bordet. För det är så kretsloppet hänger ihop.

En positiv effekt med att utveckla närmiljön till kyrkor och församlingshem till ängsmarker är att den biologiska mångfalden ökar med både växter och pollinerande insekter. Den positiva effekten på biologisk mångfald och minskad negativ klimatpåverkan kopplar ihop med de två stora globala FN-målen 13 & 15 i Agenda 2030. Det har dessutom inneburit fler fördelar.

Ängsgräs har positiva arbetsmiljöeffekter, eftersom de sköts med slätter och slås en eller ett par gånger per år efter att större delen av växterna har blommat. Det finns också positiva naturvärden liksom kulturvärden och besökares positiva upplevelser samt kunskapsspridning.

– För några år sedan började ett par vaktmästare, på eget initiativ, testa att odla perenner i rabatter på kyrkogårdarna för att kunna förse kyrkorna med vackra altarblommor året runt, förklarar Maria. Det blev startskottet till att odla perenner och vårlökar i alla församlingarna.

Främst för att minska klimatpåverkan som är effekten av att handla snittblommor i handeln, som importerats in till Sverige. En annan anledning till satsningen var för att gynna den biologiska mångfalden och alla viktiga insekter. Ytterst är det förstås också en ekonomisk vinst i att odla egna snittblommor och fylla ut buketter och blomsterarrangemang med gröna kvistar från naturen.

– Vi har fått mycket beröm för både vårlöksplanteringarna och ängsmarken. Faktum är att flera kyrkor har förvandlats till besöksmål och fotofavoriter tack vare våra planteringar av krokus och tulpaner, avslutar hon.

Eldsjälar som driver förändring

På Sparbanken i Lidköping har driv från enskilda individer resulterat i insatser både på platsen och i den interna organisationen. Ann-Charlotte Andersson, personalchef och Elin Bergström hållbarhetsansvarig berättar om hur några engagerade medarbetare kan göra skillnad.

– Allt började med att vi var några entusiaster med särskilt intresse för miljöfrågor! Jag och några kollegor fick då i uppdrag att starta en miljögrupp för snart 20 år sedan förklarar Ann-Charlotte. Vi började med en ISO-certifiering eftersom vi såg att det skulle gynna banken. Då kunde vi ställa samma krav på våra leverantörer, utbilda våra medarbetare och föra en dialog med våra kunder. Vi ville utbilda oss själva mer kring bin och biologisk mångfald, så vi åkte tillsammans på studiebesök hos en biodlarförening.

Ur det mötet kom sedan idén att företaget kanske skulle ha en egen bikupa. Man ordnade avtal med biodlarförening som tar hand om bikupan, vinterförvaring, slungar och tappar upp honungen. Varje år får man runt 75 kilo honung. Det är en mycket uppskattad gåva och det är bra på flera sätt – banken har något alldeles eget att ge bort och köper inte in presenter som sedan inte används.

– Bikupan finns kvar och är ett mycket populärt inslag bland annat när vi har studiebesök berättar Elin. En del tror att det svärmar mycket av bina. Men det märks inte alls. Vi har vår uteplats precis bredvid och det är inga problem.

Foto: Sparbanken Lidköping.

Det som började med driv från en dedikerad arbetsgrupp har med de senaste årens utveckling, med högre ställda krav, nu blivit en ny tjänst i banken. Elin Bergström arbetar på den nyinrättade tjänsten som hållbarhetsansvarig och banken kan satsa ännu mer på miljöfrågorna som biologisk mångfald.

Vi har många lantbrukare som kunder, som är beroende av biologisk mångfald. Därför är det naturligt för oss att arbeta med biologisk mångfald på olika sätt.

Gynnar naturen ute i fält

– Vi finns mitt i naturen, klart vi ska ta ansvar för den, säger Joel Schelander, elkraftsingenjör och hållbarhetssamordnare på Kinnekulle Energi, ett mindre energibolag som tagit tydliga steg för att göra skillnad för den biologiska mångfalden.

De visar att det går att börja i liten skala och växa därifrån. Som energiföretag har de ledningsgator som de kan använda för att stärka den biologiska mångfalden.

Snart insåg de att deras elnät gick genom områden med höga naturvärden, till och med inom ett Natura 2000-område. Det ledde till ett naturligt nästa steg: att undersöka hur företaget kunde anpassa sitt arbete ute i fält för att gynna naturen.

Nyckeln var att samarbeta. De kontaktade kommunen, som var positiv, och tog även kontakt med Högsolan i Skövde. Med deras hjälp kartlades olika platser och konkreta åtgärder kunde planeras.

– Vi fick bra hjälp att förstå vilka insatser vi kunde göra och vart, berättar Joel. Detta gav oss tydliga och konkreta underlag att ge till våra distributionselektriker som jobbar på plats. Allt dokumenteras så vi får data och bilder för att kunna följa upp.

Avslutning

Nu är den här boken nästan slut. I urvalet som gjorts för boken har vi oundvikligen valt bort många viktiga saker som vi också gärna skrivit om, och ibland tagit en genväg för att komma vidare till nästa kapitel. Det är trots allt en ganska liten bok om ett enormt stort och viktigt ämne. Vi hoppas att den bidragit till kunskap och inspiration, och att någon fråga som du haft med dig kanske fått ett svar, och att du fått en tanke om vad nästa steg för dig och din organisation skulle kunna vara. Om det är något som du saknat och tycker borde vara med i nästa version, eller om du hittat ett fel eller två vill vi väldigt gärna att du hör av dig till oss. Även vi behöver lära oss mer om biologisk mångfald.

På de allra sista sidorna har vi samlat verktyg och metoder, och en ordlista. Det är en länklista med korta sammanfattningar, sammanställd så att du kan hitta vidare, och ta nästa steg.

Ordlista

Agenda 2030, Globala målen

FN:s globala mål för hållbar utveckling, där biologisk mångfald särskilt lyfts fram i mål 14 (Hav och marina resurser) och mål 15 (Ekosystem och biologisk mångfald)

Biologisk mångfald

Variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung: genetisk variation och variation av olika arter av djur, växter, svampar och mikroorganismer samt de ekosystem de ingår i.

Biomimetik

Att studera naturens modeller och lösningar. För att och sedan imitera eller hämta inspiration från dessa designer och processer för att lösa mänskliga problem. Kardborrband är exempel på biomimetik. Kallas även ibland biomimikry eller biomimik

Biosfärområde

är ett modellområde för hållbar samhällsutveckling. Unesco, FN-organet för kultur, vetenskap och utbildning, utser områden i världen som uppvisar goda initiativ för hållbar utveckling. Ett biosfärområde har som uppdrag att vara ett modellområde där insatser fokuseras på att främja biologisk mångfald, hållbar samhällsutveckling och kunskapsutveckling genom forskning och folkbildning. Lokal samverkan är grunden. Ett biosfärområde formas efter lokala förutsättningar, därför är varje biosfärområde unikt. I Sverige finns sju biosfärområden (maj 2025) och över 700 runt om i världen.

CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive)

EU:s nya regelverk som kräver att företag rapporterar hur deras verksamhet påverkar miljö, klimat och sociala frågor

CSDDD (Corporate Sustainability Due Diligence Directive)

Ett förslag från EU som ställer krav på företag att ta ansvar för mänskliga rättigheter och miljöfrågor i hela sin värdekedja.

Ekocid

Ekocid handlar alltså om att ge naturen ett juridiskt skydd mot grov förstörelse. Det betyder storskalig förstörelse av naturmiljöer, så pass allvarlig att den hotar ekosystem eller hela livsmiljöer. Begreppet används ofta i sammanhang där naturen skadas så mycket att återhämtning är mycket svår eller omöjlig, till exempel vid oljekatastrofer, giftutsläpp, skövling av regnskog eller storskalig gruvdrift. Flera organisationer och experter arbetar för att ekocid ska erkännas som ett internationellt brott, i likhet med krigsbrott och brott mot mänskligheten, för att göra det möjligt att utkräva ansvar i Internationella brottmålsdomstolen.

Ekologisk kompensation

När företag ersätter naturförluster genom att återställa eller skapa likvärdig natur på annan plats.

Ekosystem

Ett område där djur, växter och mikroorganismer samspelar med varandra och med sin omgivning (t.ex. en skog, en sjö, ett korallrev).

Ekosystemtjänster (naturnyttor)

De produkter och tjänster som naturen tillhandahåller, t.ex. pollinering av grödor, rening av vatten och luft, skydd mot översvämningar och rekreation

EU-taxonomin

Ett klassificeringssystem som anger vilka ekonomiska aktiviteter som kan anses vara hållbara ur miljösynpunkt enligt EU. Bidra väsentligt till minst ett av sex miljömål:

- Begränsning av klimatförändringar
- Anpassning till klimatförändringar
- Hållbar användning och skydd av vatten- och marina resurser
- Omställning till en cirkulär ekonomi
- Förebyggande och kontroll av föroreningar
- Inte orsaka betydande skada på något annat miljömål.
- Följa minimikrav på socialt ansvar och mänskliga rättigheter

Green Claims

EU:s regleringsförslag som syftar till att säkerställa att miljöpåståenden som företag gör är korrekta, tydliga och bevisbara

Greenwashing

När företag vilseleder konsumenter eller investerare genom att påstå sig vara mer miljövänliga än de faktiskt är. Även kallat grönmålning.

Greenhushing

När företag medvetet väljer att inte kommunicera sina hållbarhetsmål eller klimatåtaganden, trots att de faktiskt arbetar med dem. Kan bero på olika orsaker exempelvis rädsla för granskning och kritik eller osäkerhet kring rapporteringskrav.

Invasiva arter

Främmande växt- eller djurarter som sprider sig snabbt och hotar biologisk mångfald genom att konkurrera ut inhemska arter.

Naturbaserade lösningar

Åtgärder som använder naturen för att lösa samhällsutmaningar, som att plantera träd för att minska översvänningsrisk eller anlägga våtmarker för vattenrening

Naturens rättigheter

Idén att naturen, t.ex. floder, skogar, ekosystem och arter har egna juridiska rättigheter, på samma sätt som människor och företag. Det kan till exempel handla om rätten att existera, utvecklas och återhämta sig. Flera länder har infört denna typ av lagstiftning, Ecuador skrev in naturens rättigheter i sin grundlag redan 2008, och i Nya Zeeland har vissa floder och skogar fått juridisk personstatus. För företag och beslutsfattare kan detta perspektiv innebära ett behov av nya sätt att tänka kring ansvar, påverkan och juridik. Det utmanar synen på naturen som enbart en resurs och lyfter fram relationen mellan människa och ekosystem som ömsesidig – vi är inte utanför naturen, vi är en del av den.

Naturnyttor

Ett annat ord för ekosystemtjänster, de fördelar som människor får från naturen – som mat, rent vatten, pollinering, klimatreglering och välbefinnande.

Naturvärdesinventering

En standardiserad metod för att kartlägga och värdera biologisk mångfald i ett område inför exempelvis byggprojekt

Nature Positive

Ett mål om att företagens och samhällets samlade påverkan på naturen ska vända från förlust till återhämtning senast år 2030.

Planetära gränser

Vetenskapliga gränser för hur mycket mänsklig påverkan jordens system tål innan vi riskerar allvarliga och irreversibla förändringar

Rewilding

Rewilding, återförvildning, är en metod för att återställa ekosystem som bygger på principen att naturen är bäst på att ta hand om sig själv, och att både vi människor och den biologiska mångfalden tjänar på att låta det vilda ta över igen.

Risk och möjlighet kopplat till biologisk mångfald

Risken att förlora viktiga ekosystemtjänster som kan påverka verksamhetens framtida lönsamhet, men också möjligheten att vinna på hållbart nyttjande av naturresurser.

Tippningspunkt

Tröskel i ett system där en uppsättning självförstärkande samband tippas över och ersätts med andra samband, exempelvis när en regnskog blir till en savann. När ett system tippat över i ett annat går det inte tillbaka av sig själv.

TNFD (Taskforce on Nature-related Financial Disclosures)

Ett globalt initiativ som utvecklar ett ramverk för hur företag och investerare kan rapportera och hantera naturrelaterade risker och möjligheter

Utvalda källor för vidare läsning

BOKTIPS

Biomimicry, Janine M. Benyus

Boken förklarar biomimetik, hur vi kan studera naturens modeller och sedan imitera eller hämta inspiration från dessa designers och processer för att lösa mänskliga problem.

En bättre värld är möjlig, Erik Angner

Boken ger konkreta och visionära förslag på hur vi på mikro- och makro-nivå kan skapa en bättre värld för alla jordens medborgare. Hur vi kan få bukt med problem vi har framför oss genom ett hållbart ekonomiskt förhållningssätt.

Ett dolt universum: Jordens okända biologiska mångfald, Alexandre Antonelli

Genom inspirerande berättelser och den senaste vetenskapliga forskningen kring biologisk mångfald, får du lära dig hur det fungerar och varför det är vårt viktigaste verktyg i kampen mot klimatförändringar. Boken visar inte bara vad som står på spel, utan även vad som kan göras (och redan görs) för att skydda och återställa biodiversiteten världen över.

RAPPORTER

Swedish businesses & the biodiversity crisis (WWF & Bain, 2023)

En rapport som tydligt kopplar affärsrisker och möjligheter till förlust av biologisk mångfald. Innehåller exempel och rekommendationer för svenska företag inom olika sektorer

**Klimatets effekter på biologisk mångfald i Sverige
(Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, SLU
Artdatabanken, Rapport 7179, 2025)**

Rapporten visar att klimatförändringarna redan påverkar samtliga svenska naturtyper och arter genom förändringar i temperatur, nederbörd, växtsäsong, havsnivåer och extremväder.

**Näringslivets arbete med biologisk mångfald
(Naturvårdsverket, Rapport 7039, 2022)**

Rapporten visar att arbetet varierar stort beroende på företagens storlek och huruvida de har direkt eller indirekt påverkan, där större företag ofta har mer etablerade strategier medan mindre företag behöver mer stöd och kunskap för att utveckla sitt arbete.

**Doing business within planetary boundaries
(Stockholm Resilience Centre, 2023 och Beijerinstitutet, 2024)**

Rapporten visar att företag kan bli drivkrafter för hållbarhet om de styrs av planetens gränser, men att detta kräver nya sätt att mäta påverkan – inte utifrån företagets behov, utan utifrån vad jorden tål, inklusive lokalt anpassade mått och systemnivådata.

Regler och ramverk för biologisk mångfald (Sverige, EU, globalt)

SVENSKA REGLER OCH RAMVERK

- Miljöbalken (1998:808) – Lag. Sveriges samlade miljölagstiftning. Slår fast att biologisk mångfald ska bevaras. Innehåller regler om skydd av arter, naturtyper och krav på miljöbedömningar. Vilka omfattas: Alla verksamheter i Sverige.

- Artskyddsförordningen (2007:845) – Förordning. Förbjuder att skada eller störa fridlysta arter och deras livsmiljöer.
Vilka omfattas: Verksamheter som påverkar skyddade arter (t.ex. bygg, skogsbruk).
- Skogsvårdslagen (1979:429) – Lag. Reglerar uthålligt skogsbruk med hänsyn till biologisk mångfald. Vilka omfattas: Skogsägare och skogsindustrin.
- Förordning om invasiva främmande arter (2018:1939) – Förordning. Förhindrar spridning av arter som hotar ekosystem.
Vilka omfattas: Företag och markägare inom trädgård, handel, transport m.fl.
- Miljökvalitetsmålet “Ett rikt växt- och djurliv” – Miljömål. Ett av Sveriges 16 miljömål, inriktat på bevarad biologisk mångfald.
Vilka omfattas: Offentliga aktörer och företag (frivilligt).
- Nationell strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster – Strategi. Binder samman miljömål och internationella åtaganden. Främjar integrering i olika sektorer.
Vilka omfattas: Myndigheter, kommuner och företag (frivilligt).
- Svenska plattformen för riskgrödor – Frivilligt initiativ. Hanterar risker kopplade till soja, palmolja m.m. utifrån avskogning och biodiversitet. Vilka omfattas: Företag inom livsmedel, foder, handel m.fl.

EU-LAGAR OCH INITIATIV

- Fågeldirektivet (2009/147/EG) – Direktiv. Skydd av vilda fåglar och deras livsmiljöer. Vilka omfattas: Myndigheter. Företag måste följa nationella artskyddsregler.
- Habitatdirektivet (92/43/EEG) – Direktiv. Bevarar arter och naturtyper, grund för Natura 2000. Vilka omfattas: Myndigheter. Företag nära skyddade områden påverkas.
- Förordning om invasiva främmande arter (EU nr 1143/2014) – Förordning. Förbjuder spridning av hotande arter inom EU. Vilka omfattas: Alla aktörer i EU, särskilt handel, trädgård, transport m.fl.
- EU:s avskogningsförordning (EUDR, 2023/1115) – Förordning. Förbjuder handel med råvaror från avskogad mark efter 2020. Vilka omfattas: Företag i värdekedjor för soja, kaffe, palmolja, trä m.fl.
- Naturrestaureringsförordningen – Förordning (2024). Återställer förstörda ekosystem i EU. Vilka omfattas: Medlemsländer. Företag i t.ex. skogsbruk, jordbruk och bygg kan påverkas.
- EU:s biodiversitetsstrategi till 2030 – Strategi. Del av Green Deal. Mål om skydd av natur och ekosystem. Vilka omfattas: Medlemsstater, men företag uppmanas bidra frivilligt.

- EU:s taxonomiförordning (2020/852) – Förordning. Ekonomiska aktiviteter måste skydda ekosystem. Vilka omfattas: Stora företag, finansaktörer, indirekt alla som vill klassas som hållbara.
- CSRD & ESRS E4 – Direktiv och standard. Tvingar stora företag att rapportera påverkan på biologisk mångfald. Vilka omfattas: Stora och medelstora företag i EU.

Globala system och standarder

- Konventionen om biologisk mångfald (CBD) – FN-konvention. Global ram för bevarande och hållbart nyttjande. Vilka omfattas: Nationer. Företag påverkas via nationell lagstiftning.
- Kunming–Montreal Global Biodiversity Framework (2022) – CBD-ramverk. Mål för att hejda biodiversitetsförlust. Vilka omfattas: Länder. Delmål 15 riktar sig direkt till företag och finans.
- CITES – Internationell konvention. Reglerar handel med hotade arter. Vilka omfattas: Företag som handlar med djur/växter eller produkter gjorda av djur/växter.
- Nagoyaprotokollet – CBD-protokoll. Reglerar tillträde till genetiska resurser. Vilka omfattas: Företag inom t.ex. läkemedel, kosmetika, fröförädling.

- Ramsarkonventionen – Internationell konvention. Skydd av våtmarker. Vilka omfattas: Nationer. Företag inom bygg, jordbruk, vattenkraft påverkas indirekt.
- Agenda 2030 – Mål 14 & 15 – Globala mål. Skydd av hav, mark och arter. Vilka omfattas: Alla aktörer. Företag uppmanas bidra frivilligt.
- Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD) – Frivilligt ramverk. Struktur för att rapportera naturrelaterade risker. Vilka omfattas: Företag, särskilt större och finanssektorn.
- Science Based Targets for Nature (SBTN) – Frivilligt ramverk. Vetenskapligt förankrade mål för natur. Vilka omfattas: Företag globalt, särskilt inom råvaruintensiva sektorer.
- Global Reporting Initiative – Biodiversity Standard – Standard. Biodiversitetsredovisning inom hållbarhetsrapportering. Vilka omfattas: Företag som rapporterar enligt GRI.
- Naturkapitalprotokollet – Vägledning. Värdering av beroenden och påverkan på naturkapital. Vilka omfattas: Frivilligt för alla företag, särskilt med högt naturavtryck.
- FC Performance Standard 6 & Equator Principles – Finansstandard. Biodiversitetskrav vid projektfinansiering. Vilka omfattas: Företag som söker lån till större projekt.

Detta är en skrift från samverkansprojektet SamBio – som består av 22 organisationer i Västra Götaland och drivs av Gothenburg Global Biodiversity Centre vid Göteborgs universitet. Utgiven i samarbete med Vildriket, Biosfärområde Vänerskärgården med Kinnekulle och kommunikationsbyrån Azote.

SamBio partnerorganisationer:

- Balthazar science center
- Chalmers, Teknikens ekonomi och organisation
- Dalenium science center
- Göteborgs botaniska trädgård
- Göteborgs universitet: Biologi och miljövetenskap, Ekonomi och samhälle, Företagsekonomi, Geovetenskaper, Hav & Samhälle, Herbarium GB och Marina vetenskaper
- Göteborgs naturhistoriska museum
- Havets hus
- Innovatum science center
- IVL, Svenska Miljöinstitutet
- Naturbruksförvaltningen, Västra Götalandsregionen
- Navet science center
- Nordens Ark
- Sjöfartsmuseet Akvariet
- Slottsskogens djurpark
- Universeum
- Väst kuststiftelsen

Med stöd från

**VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN**

Ditt företag är mer beroende av naturen än du kanske anar. Bakom varje produkt, varje tjänst och varje affärsbeslut finns naturens system i arbete, råvaror, energi, vatten, pollinering och mycket mer. När ekosystemen utmanas, påverkas också företagets affärer.

Den här boken hjälper dig att se sambanden och att agera. Med stöd av experter från Gothenburg Global Biodiversity Centre, Göteborgs universitet och Vildriket samt lärdomar från företag som redan är på väg, får du både insikter och konkreta verktyg. Boken är skriven för att inspirera fler svenska företag till handling för en hållbar framtid och använder lokala svenska exempel för att visa att det både är möjligt och lönsamt.

VILDRIKET

azote